2 АПР 1991

Халқ денгиздир, халқ тўлқиндир, халқ кучдир!

ХАЛҚ СЎЗИ

خلق سوزی

ҲИЖРИЙ: ҚАМАРИЙ 1411 ЙИЛ ШАВВОЛ, 12-КУН
ШАМСИЙ, 1370 ЙИЛ САВР, 8-КУН

ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ КЕНГАШИНИНГ РЎЗНОМАСИ

1991 йил 1 январда таваллуд топган

1991 йил 27 апрель, шанба, 81-сон

НАРХИ обуначига 7 тийин. сотувда 10 тийин.

Совет Иттифоқи Коммунистик партияси Марказий Комитети ва Марказий Назорат Комиссиясининг қўшма пленуми тўғрисида

АХБОРОТ

1991 йил 25 апрель куни пленумда мамлакатдаги аҳвол ва иқтисодиётни танглиқдан чиқариб олиш йўллари тўғрисидаги масалани муҳокама қилиш давом эттирилди.

Музокараларда РСФСР Компартияси Марказий Комитетининг биринчи котиби И. К. Полозков, Бошқирдистон АССРдаги Мелеуз кимё заводининг оператори Г. М. Абельгузин, Вильнюсдаги Октябрь 60 йиллиги номли ишлаб чиқариш бирлашмасининг бош директори О. О. Бурденко, Нижний Новгород шаҳар партия комитетининг биринчи котиби А. Н. Мальцев, Қозоғистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи котиби, Қозоғистон ССР Президенти Н. А. Назарбоев, Ленинград вилоят партия ташкилоти назорат-тафтиш комиссиясининг раиси Н. Н. Кораблев, КПСС Марказий Комитетининг котиби А. С. Дзасохов, Тинч Океан флотининг қўмондони Г. А. Хватов, Доғистон АССРдаги Оржоникидзе номли колхоз раиси М. А. Чартаев, Латвия Компартияси Марказий Комитетининг биринчи котиби А. П. Рибикс, Туркманистон ССР бош вазири Х. Жаҳмедов, РСФСР Компартияси Марказий Комитети котибияти ҳузуридаги сиёсий таҳлил ва тахмин марказининг раҳбари А. А. Пригарин, Шарқий Сибирь темир йўли Иркутск саралаш станцияси локомотив депосининг электровоз машинисти В. П. Сапачев, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг иккинчи котиби А. С. Ефимов, «Правда» газетасининг бош муҳаррири И. Т. Фролов, Кемерово вилоят партия комитетининг биринчи котиби А. М. Зайцев, Украина Компартияси Херсон вилоят Каховка шаҳар комитетининг биринчи котиби А. П. Сингач, РСФСР Компартияси марказий назорат комиссиясининг раиси Н. С. Столяров, СССР Олий Кенгашининг аъзоси, ёзувчи Р. А. Медведев, СССР Илмий-саноат уюшмасининг президенти А. И. Вольский, СССР Хавфсизлик Кенгашининг аъзоси В. В. Бакатин, М. В. Ломоносов номли Москва давлат дорилфунуни иқтисодиёт факультетининг доценти А. В. Бузгалин, СССР Деҳқонлар уюшмасининг раиси, Тула вилоятидаги «Новомосковское» деҳқончилик-саноат бирлашмасининг раиси В. А. Стародубцев, Меҳнат ва ижтимоий муносабатлар академиясининг кафедра мудири А. А. Сергеев, Ереван давлат дорилфунуни амалий социология кафедрасининг мудири, СССР Олий Кенгашининг аъзоси Л. А. Арутюнян, СССР Олий Кенгаши Миллатлар Кенгаши раисининг ўринбосари Б. И. Олейник, КПСС Марказий Комитетининг котиби В. А. Купцов сўзга чиқдилар.

Музокаралар чоғида М. С. Горбачев пленум қатнашчиларининг айрим нутқлари муносабати билан ўзининг КПСС Марказий Комитети Бош котиби лавозимидан истеъфога чиқиши тўғрисидаги масалани қўйди. Бу масала Марказий Комитет Сиёсий Бюросида кўриб чиқилгандан сўнг пленум бундай қарор қабул қилди: «Мамлакатнинг, халқнинг, партиянинг олий манфаатларини кўзда тутиб Михаил Сергеевич Горбачевнинг КПСС Марказий Комитети Бош котиби лавозимидан истеъфо бериши тўғрисидаги таклифи кўриб чиқилмасин».

СССР Бош вазири В. С. Павлов пленум қатнашчиларининг саволларига жавоб қайтарди.

КПСС Марказий Комитетининг котиби Е. С. Строев пленумда ташкил этилган таҳририят комиссиясининг номидан сўзга чиқди.

Тушган таклифлар ҳар томонлама кўриб чиқилгач, муҳокама ўтказилгандан сўнг «Мамлакатдаги аҳвол ва иқтисодиётни танглиқдан чиқариб олиш йўллари тўғрисида» қарор қабул қилинди.

Пленум «Коммунистларнинг халқ депутатлари советларидаги иши тўғрисида» қарор, халқаро бирдамлик куни — Биринчи май муносабати билан совет халқига мурожаатнома, шунингдек Чернобиль авариясининг беш йиллиги муносабати билан мурожаатнома қабул қилди.

Пленум Қирғизистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи котиби Д. Б. Омонбоевни КПСС Марказий Комитети таркибига киритди ва уни КПСС Марказий Комитети Сиёсий Бюросининг аъзоси этиб сайлади. Молдова Компартияси Марказий Комитетининг биринчи котиби Г. И. Еремей билан умумармия партия комитетининг котиби М. С. Сурков Сиёсий Бюро аъзолари этиб сайландилар.

Пленум А. М. Масалиевнинг Қирғизистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи котиби сифатидаги фаолияти тўхтаганлиги муносабат билан уни Марказий Комитет Сиёсий Бюроси аъзоси вазифасидан озод қилди.

О. Д. Бакланов СССР Президенти ҳузуридаги мудофаа кенгаши раисининг ўринбосари этиб тасдиқланганлиги муносабати билан у КПСС Марказий Комитетининг котиби вазифасидан озод қилинди.

КПСС Марказий Комитетининг котиби М. В. Фалин КПСС Марказий Комитети халқаро сиёсат муаммолари комиссиясининг раиси этиб тасдиқланди.

Марказий Комитет пленуми С. С. Шаталин КПСС аъзолигидан чиққанлиги учун уни КПСС Марказий Комитети таркибидан чиққан, деб ҳисоблаб қарор қабул қилди.

Пленумда КПСС Марказий Комитетининг Бош котиби М. С. Горбачев якунловчи нутқ сўзлади.

КПСС Марказий Комитети ва Марказий Назорат комиссиясининг қўшма пленуми шу билан ўз ишини якунлади.

Совет Социалистик Республикалари Иттифоқи Президентининг

ФАРМОНИ

Афғонистон республикасида байналмилал бурчини бажарган шахсларини, уларнинг оила аъзоларини, СССРдан ташқаридаги маҳаллий можароларнинг бошқа иштирокчиларини ижтимоий жиҳатдан қўллаб-қувватлаш, уларнинг турмуши ва маиший шароитини яхшилаш чоралари ҳақида

Афғонистон республикасида байналмилал бурчини бажарган шахслар, уларнинг оила аъзолари, СССРдан ташқаридаги маҳаллий можароларнинг бошқа қатнашчилари учун ҳаётий муҳим бўлган муаммоларни ҳал қилиш юзасидан давлат идоралари кўраётган чора-тадбирлар мутлақо етарли эмас. Уларнинг уй-жойга, малакали тиббий ёрдамга, сифатли протезлашга эҳтиёжлари тўла-тўкис таъминланмаяпти. Бу шахслар ишга жойлашишда, касб ўрганишда, малака оширишда жиддий қийинчилик сезмоқдалар. СССР халқ депутатлари иккинчи съезди қарорида кўзда тутилган Афғонистондаги совет қўшинлари қисмлари таркибига кирган собиқ ҳарбий хизматчилар ва бошқа шахсларнинг, шунингдек ҳалок бўлган жангчилар оилаларининг ҳаёти ва турмушини йўлга қўйиш билан боғлиқ масалаларни ҳал этишга қаратилган давлат дастурини ишлаб чиқиш асоссиз равишда чўзилиб кетди.

Бу масалаларни сира кечиктирмай ҳал қилиш байналмилал бурчини бажарган шахсларни мамлакатдаги ижтимоий-сиёсий ва иқтисодий ўзгартишлар ишига фаол жалб этишга ёрдам беради.

Юқорида баён этилганларни ҳисобга олиб **қарор қиламан:**

1. Қайд этилсинки, СССР ҳукумати афғон воқеалари қатнашчиларининг турмуши ва маиший шароитини йўлга қўйиш билан боғлиқ масалаларни ҳал этишга қаратилган давлат дастурини ишлаб чиқишни асоссиз равишда чўзиб юборди. СССР Вазирлар маҳкамаси бу дастурни тайёрлашни 1991 йил 1 июнгача ниҳоясига етказсин.

Ўрток В. С. Павлов бу масалани шахсан назорат остига олсин.

2. СССР Вазирлар маҳкамаси СССР Олий Кенгашининг байналмилалчи жангчилар ишлари комитети иштирокида давлат дастури тасдиқлангунга қадар қуйидаги масалаларни биринчи галдаги тадбирлар сифатида кўриб чиқсин:

Афғонистон республикасидаги қўшинлар таркибига кирган шахсларнинг, шунингдек ҳалок бўлган ҳарбий хизматчилар оила аъзоларининг ижтимоий-сиёсий муаммолари, уларни тиббий ва руҳий жиҳатдан соғломлаштириш билан шуғулланувчи илмий-методик марказни ташкил этиш;

байналмилал бурчни адо этган кишиларга касб-кор ўргатиш, қайта таълим бериш ва уларнинг малакасини ошириш, шунингдек уларга бозор иқтисодиётига ўтиш шароитида ишбилармонлик асосларини ўргатиш, шу жумладан мамлакатдаги ва чет эллардаги йирик илмий марказларда тажриба ўргатиш чора-тадбирлари системасини ишлаб чиқиш;

сифатли протез-ортопедия ёрдами бериш, шу тариқа 1993 йилгача собиқ байналмилалчи жангчилар орасидаги барча ногиронларни ҳаракат воситалари билан таъминлаш, шу мақсадлар учун зарур валюта маблағлари ажратишни кўзда тутиш;

СССРдан ташқарида байналмилал бурчини адо этган кишилар турмуши ва маиший шароитини яхшилаш учун давлат идоралари, жамоат ташкилотлари ва фуқаролар ажратадиган маблағларни бирлаштириш ҳисобига уларга ёрдам жамғармасини вужудга келтириш;

давлат идораларининг кўмаги билан ёки афғон воқеалари қатнашчилари уюшмалари ва уларнинг бошқа кўнгилли бирлашмалари томонидан ташкил этиладиган корхоналарнинг самарали хўжалик фаолияти учун шароит яратиб бериш, уларга биринчи навбатда моддий ресурслар ажратиш, давлат буюртмалари, узоқ муддатли қарз билан таъминлаш, ташқи иқтисодий фаолиятда кўмаклашиш;

мазкур шахсларнинг турмуши ва маиший шароитини яхшилаш соҳасида давлат ва жамоат ташкилотларининг куч-ғайратлари мувофиқлаштирилишини таъминлаш учун, давлат-жамоат ёрдам дастурларини амалга ошириш воситасини вужудга келтириш, уларни фойдали ижтимоий-сиёсий ва хўжалик фаолиятига жалб қилиш учун СССР чегарасидан ташқарида байналмилал бурчни адо этган шахслар ишлари билан шуғулланувчи давлат идорасини тузиш.

3. СССР Хавфсизлик Кенгаши Афғонистон республикасида асирга тушиб қолган ёки бедарак йўқолган совет фуқароларини қидириб топиш, озод қилиш ва ватанга қайтариш соҳасида манфаатдор вазирликлар, бошқа идоралар ҳамда ташкилотларнинг фаолиятини мувофиқлаштириб туриш чора-тадбирларини кўрсин.

4. Байналмилал бурчни адо этиш чоғида яраланиш, шикастланиш, майиб бўлиш ёки касалга чалиниш оқибатида биринчи гуруҳ ногиронлари бўлиб қолган собиқ ҳарбий хизматчиларга тиббий ёрдам ва парваришни яхшилаш мақсадида зарур иш стажи бўлган тақдирда ва ёшидан қатъи назар, отаси ёки онасига, рафиқасига ёки ногиронга доимий қараб турадиган бошқа шахсга, пенсия олиш ҳуқуқини бериш зарур, деб топилсин.

СССР Вазирлар маҳкамаси СССР Олий Кенгашига тақдим этиш учун пенсия таъминоти тўғрисидаги қонунларга тегишли ўзгартишлар киритиш тўғрисида таклифлар тайёрласин.

5. Республикаларнинг ҳукуматлари, халқ депутатлари маҳаллий советлари, вазирликлар ва бошқа давлат идоралари, жамоат ташкилотлари ва хайрия жамғармалари Афғонистон республикасида байналмилал бурчни адо этган совет фуқароларининг, улар оила аъзоларининг, СССР чегарасидан ташқаридаги маҳаллий можароларда қатнашган бошқа кишиларнинг турмуши ва маиший шароитини яхшилашга оид қўшимча чора-тадбирларни амалга оширсинлар.

Совет Социалистик Республикалари Иттифоқининг Президенти
М. ГОРБАЧЕВ.

Москва, Кремль.
1991 йил 25 апрель.

ИМОНУ ЭЪТИҚОД БИЛАН...

25 апрель куни Тошкентда Мир Алишер Навоий таваллудининг 550 йиллигига тайёргарлик ва уни ўтказиш юзасидан олиб борилаётган ишларни таҳлил этишга бағишланган матбуот конференцияси бўлиб ўтди.

Унда навоийшунос олимлар, ёзувчилар, республика ойнома ва рўзномаларининг муҳаррир ва муҳаррир ўринбосарлари, ижодий ташкилотларнинг вакиллари, журналистлар иштирок этишди. Улар Алишер Навоий юбилейини нишонлаш бўйича тайёргарликнинг бориши, унинг матбуот саҳифаларида, радио ва телевидениеда ўз аксини топиши ҳақида фикр алмашдилар.

Анжуманга республика Вазирлар маҳкамаси қошидаги Ўзбекистон ахборот агентлиги директори, матбуот маркази раҳбари Э. Қ. Ҳайитбоев раислик қилди.

Шу қутлуғ кунларда, деб таъкидланди йиғилишда, улуғ бобомиз Навоий руҳи қалб ва шууримизни ҳар қачонгидан ҳам ёрқин мунаввар этиб турибди. Буюк шоирнинг даҳоси, унинг ғазаллари ва доно ҳикматлари нафақат ўзбек халқи, балки бутун дунё халқларининг тилларида, дилларида ёдланиб, акс-садо бермоқда. Шуниси характерлики, Навоий таваллудининг 550 йиллигига тайёргарлик даври шоир ижодини янада чуқурроқ ўрганиш ва тадқиқ этишда алоҳида аҳамият касб этмоқда.

Республика юбилей комиссиясининг шу йил 5 февралда Ўзбекистон ССР Президенти И. А. Каримов раислигида ўтказилган кенгаши Навоий туғилган кунга бағишланган тадбирларни бекаму кўст амалга ошириш режаларини аниқ белгилаб берди. Конференция қатнашчилари асосий эътиборини ана шу тадбирлар қандай бажарилаётганлигига қаратдилар.

Шоир таваллуди муносабати билан 8—9 февраль кунлари ўтказилган тадбирлар сентябрь ойидаги катта анжуманнинг дебочаси бўлди. Апрель ойида Сурхондарё, Бухоро вилоятларида Навоий кунлари ўтказилди. Туркманистонда бу кунлар ғоят кўтаринки руҳ билан ўтди. Қозоғистон, Тожикистон, Қирғизистон республикаларида ҳам ана шундай маросимларни ўтказишга катта тайёргарлик кўрилмоқда. Ўзбек китобхонлари адабиёт тарихида биринчи марта Навоийнинг 20 жилдли тўла сайланма асарларини олишга муяссар бўладилар. Ҳозирча матбаачилар унинг 8 томини нашрдан чиқардилар. Умуман, шоир маънавий мероси жамланган ўттиз номдаги китоб ўз ўқувчиларига етиб боради.

Тошкент, Самарқанд ҳамда бир қатор бошқа шаҳар ва қишлоқларда Алишер Навоий ҳайкаллари ўрнатилди, боғлар барпо этилмоқда. Пойтахтимизда эса шоир номидаги истироҳат боғи очилади. Мазкур боғ В. И. Ленин номидаги Халқлар дўстлиги саройидан бошланиб, Комсомол кўлигача бўлган 126 гектар майдонни эгаллайди. Ундаги баландликда шоирнинг етти метрлик улкан ҳайкали қад кўтаради.

Шуни айтиш керакки, шоир ижоди ҳақида йирик халқаро анжуман ўтказиш мўлжалланаяпти.

— Тошкент, сўнгра Самарқандда бошланадиган тантаналар Москвага кўчади, — дейди республика маданият вазири Н. Ё. Ғойибов. — 22 сентябрь куни республикамиз вакиллари Москвага ташриф буюришиб, ваколатхонамизда матбуот конференцияси ва бошқа бир қатор тадбирларни ўтказишади. 25 сентябрь куни эса Большой театрда катта концерт намойиш этиш режалаштирилган. Шуниси қувончлики, Москва шаҳрида ҳам Алишер Навоий ҳайкали ўрнатиладиган бўлди.

— Шаҳримизда Навоий ҳайкали янгидан таъмирланиб очилди, — деди филология фанлари доктори, профессор А. П. Қаюмов. — Шоирга яна бошқа ёдгорликлар ўрнатиладими? Ҳа, Комсомол кўли томонига бораверишда ёдгорликлар комплекси қад кўтаради. «Меъмор» ижодий уюшмаси бу борада катта тайёргарлик кўрмоқда. Кўплаб шундай ижодий асарлар танлови ўтказилиб, шулардан тўққизтаси маъқул, деб топилди. Биттаси Тошкентга қўйилса, қолганларини республикамиз вилоятларида ўрнатса бўлади. Барпо этилажак боғда шеърият шийпони ҳам қад кўтаради.

Ёзувчи Мурод Муҳаммад Дўст, адабиётшунос олим А. Ҳайитметов шоир ҳаёти ва ижоди ҳақида ёзилган айрим саёз материалларни вақтли матбуот саҳифаларида қайта-қайта эълон қилишга уринилаётганлиги ҳақида гапирдилар.

Улуғ шоир ва жамоат арбоби Мир Алишер Навоий инсоният маданияти хазинасини бойитган энг буюк алломалардан бири эканлиги, унинг бебаҳо асарлари кишилар онгини шакллантиришда муҳим роль ўйнаётганлиги бутун жаҳон жамоатчилиги томонидан эътироф этилмоқда. Мўътабар устоз таваллуди тўйи тантаналарига ҳар бир фуқаро эўр эътиқод билан муносиб улуш қўшмоғи лозим.

Анжуманда Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг котиби К. Юсупов, Ўзбекистон ССР Президентининг маслаҳатчиси Б. А. Назаров сўзга чиқдилар.

П. НИШОНОВ,
З. УСМОНОВА,
ЎзТАГ мухбирлари.

Совет Социалистик Республикалари Иттифоқи Президентининг барча мамлакатлар ҳукуматлари ва жаҳон жамоатчилигига

МУРОЖААТИ

Чернобиль фожиаси ўтмишга айлангани йўқ. Унинг кўламлари қанча вақт давом этиши ва оқибатлари шундайки, башарият ҳамжамияти шу фалокат келтириб чиқарган ижтимоий, тиббий ва руҳий муаммоларнинг жаҳоншумул миқёсларини эндигина тўлароқ англаб етмоқда.

Авариядан кейин ўтган беш йил ичида Совет Иттифоқида унинг оқибатларини заифлаштиришга қаратилган куч-ғайратлар кўп баравар ортди. Улар кечиктириб бўлмайдиган чора-тадбирларнинг ягона иттифоқ—республика дастури доирасида мужассамлаштирилган бўлиб, бу дастур Россия, Украина ва Белорусиянинг шундай дастурларини ўз ичига олган.

Фалокат оқибатларига қарши кураш самаралари жаҳондаги кўпгина мамлакатлар биргаликда ҳаракат қилишса, кескин даражада ортиши шу йиллар ичида равшан бўлиб қолди. Биз Чернобиль муаммосини ҳал этишда халқаро ташкилотларнинг иштирок этиши масалалари кенг муҳокама қилинганлиги учун Бирлашган Миллатлар Ташкилоти ва унинг бош котиби жаноб Перес де Куэльярга миннатдорчилик билдирамиз ҳамда шу муҳокамадан сўнг амалга оширилган аниқ-равшан ишларни юқори баҳолаймиз. БМТ Бош ассамблеяси 45-сессиясининг қарорига мувофиқ БМТнинг Чернобиль мувофиқлаштириш комитети тузилди ва у фаол иш бошлади.

Биз Жаҳон соғлиқни сақлаш ташкилоти ва унинг бош директори доктор Х. Накажиманинг Жаҳон соғлиқни сақлаш ташкилоти Чернобиль аварияси тиббий жиҳатларини ўрганиш юзасидан кенг миқёсли ва узоқ муддатга мўлжалланган халқаро дастурни ишлаб чиқиш ҳамда СССРда Жаҳон соғлиқни сақлаш ташкилотининг радиация-табобат муаммолари халқаро марказини таъсис этишга доир куч-ғайратларини юқори баҳолаймиз.

СССР бу юксак инсонпарварлик ташаббуси жуда муҳим аҳамиятга молик, деб ҳисоблаб, унга зарур маънавий ва моддий мадад берди ва бундан буён ҳам ана шундай мадад бераверади. Ушбу дастурнинг келажаги кўп жиҳатдан халқаро кооперацияга, олимларнинг, мутахассисларнинг куч-ғайратлари, тажрибаси ва билими, кўпгина мамлакатларнинг моддий ресурслари бирлаштирилишига боғлиқ. Шунинг учун ҳам мен Жаҳон соғлиқни сақлаш ташкилоти ҳомийлигида бажарилаётган халқаро дастурни амалга оширишда ақл-заковат кучлари билан ва молиявий иштирок этишни таклиф қилиб, барча мамлакатларнинг ҳукуматларига, халқаро, миллий ва жамоат ташкилотларига, барча холис ниятли кишиларга мурожаат қиламан. Бу дастурни амалга ошириш натижаларидан бутун инсоният манфаатлари йўлида фойдаланилади.

СССР Президенти М. ГОРБАЧЕВ.
1991 йил 25 апрель.

Дунё-дунда савоб ишлар бисёрдир. У ҳаётда турли ранг ва қиёфада юз кўрсатади. Ижара пудратида ишлаётган Янгийўл китоб фабрикаси жамоасининг қатор хайрли тадбирларини савобнинг қайси турига киритиш мумкин?

Келинг, савобни тур ва қиёфага бўлиб ўтирмайлик. Китоб фабрикаси жамоаси ҳамёнидаги маблағнинг катта қисми ҳамиша нафақахўр ва ветеранларга ажратилмоқда.

СУРАТДА: ушбу жамоа ишчилари — Худоёр Машарипов (чапда) ва Акром Муҳамедов.

Ф. ҚУРБОНБОЕВ олган сурат.

Комитет ташаббуси

Ўзбекистон ССР Олий Кенгашининг Фахрийлар ва ногиронлар ишлари комитети 25 апрель куни халқ депутатлари вилоят ҳамда Тошкент шаҳар советларининг фахрийлар, ногиронлар ишлари масалалари билан шуғулланувчи доимий комиссиялари раҳбарларининг кенгашини ўтказди.

Халқ депутатлари маҳаллий советлари доимий комиссияларининг бозор иқтисодиётига ўтиш, чакана нархлар оширилиши шароитида меҳнатга лаёқатсиз фуқароларни ижтимоий жиҳатдан ҳимоя қилишни кучайтириш, уларнинг овқатланиши, даволаниши, дам олишини уюштириш борасидаги ишлари тўғрисида жойлардан олинган хабарлар тингланди.

Кенгаш ишида вилоятлар ҳамда Тошкент шаҳри уруш ва меҳнат фахрийлари кенгашларининг аъзолари, вазирликлар, идораларнинг вакиллари қатнашдилар.

БОЛАЛАР ПОЙАФЗАЛЛИ, КАТТАЛАР ИШЛИ БУЛИШДИ

ВУЛУНҒУР. Йилига 180 минг жуфт болалар оёқ кийимлари тайёрлайдиган фабрика очилди.

Натижада 210 киши ишли бўлди. Лойиҳа қувватига тўлиқ эришгач, Красногвардейск шаҳри аҳолисидан 600 нафари доимий иш ўрнига эга бўлади. Ўшанда йилига 1 миллион 200 минг жуфт болалар пойафзали тайёрланади.

Ҳозир корхона ёнида 140 ўринли боғча қурилмоқда.

М. УСМОНОВ.

Водийларни кезганда...

ЮРТ УЗ УҒЛИНИ УНУТМАС

ХЎЖАНД. Шоир Камол Хўжандий таваллудининг 675 йиллигини ўтказишга тайёргарлик бошланди.

ХЎЖАНДЛИКЛАР буюк ҳамшаҳарлари номини абадийлаштириш юзасидан хайрли ишларни қилмоқдалар. Вилоятнинг етакчи театрига Камол Хўжандий (илгари Пушкин номида эди) номи берилди. Бу ерда шоир ҳаётидан сўзловчи икки спектакль яна саҳна юзини кўрди.

Араб алифбосини чоп этиш ва сотишдан тушган 20 минг сўм маблағ Хўжандий ҳайкали жамғармасига ўтказилди. Шаҳардаги йирик корхона — ипакчилик комбинати жамоаси ҳам жамғарма ҳисобига 25 минг сўм ҳадя этди.

Ўринбой УСМОН.
«Халқ сўзи» мухбири.

ҚИШЛОҚДА ҲЕЧ КИМ БЕКОР ҚОЛМАЙДИ

КОСОН — республикамиз жанубидаги саноат районларидан бирига айланмоқда.

АЙНИ пайтда Косон шаҳрида Қозон оптика-механика заводининг филиали ва Бошқирдистон оргтехника бирлашмасининг ёзув машинкалари ишлаб чиқарадиган корхонаси бунёд этилаяпти. Шу йилнинг охиригача ўзбек имлосига мослаштирилган минг дона ёзув машинкасини «Косон» ёрлиғи билан ишлаб чиқариш мўлжалланган.

Район тайёрлов идораси қошида ёғ-экстракция заводи ишга туширилди. Шу билан биргаликда 3 миллион шартли банка маҳсулот чиқарадиган консерва заводи ва совун цехи ҳам қурилмоқда.

Свердлов номли давлат хўжалигида колбаса цехи, бошқа хўжаликларда эса 5 та ғишт заводи, 3 та оҳак пиширадиган цехлар барпо этилмоқда. Қишлоқларда жувозхона ва тегирмонлар қайта тикланмоқда. Натижада кўплаб кишилар иш билан таъминланаётирлар.

И. УСМОНОВ.

Нарх-наво: нақлиётнинг бугунги қиёфаси

НАФИНИ ЙЎЛОВЧИ КЎРАДИ

Ўзбекистон ССР Президенти ҳузуридаги Вазирлар маҳкамаси «Чакана нархларни ислоҳ қилиш тўғрисида» қарор қабул қилгач, республикамизнинг барча аҳолиси хавотирланиб кутган воқеа содир бўлди. Моллар нархининг ва хизмат ҳақининг оширилиши ҳар бир оиланинг даромаду буромадига таъсир қилади-да, axир.

Бундан жамоат транспорти ҳам четда қолмади. Ўзбекистон ССР Нарх давлат комитети 1991 йил 29 мартда тасдиқлаган 65/11-сонли билдиргичга мувофиқ энди шаҳарлик йўловчилар оддий автобусда юрганлари учун 15, тезюрарига 20 тийин тўлайдилар. Муайян йўналишдаги такси ва енгил таксиларнинг йўл ҳақи икки ҳисса ошди. Шаҳар атрофига, шаҳарлараро ва вилоятлар ичида қатнайдиган автобусларда чипта баҳоси 60 фоиз ортди. Вилоятлараро ва жумҳуриятлараро юрадиган автобуслар хизматидан фойдаланувчи йўловчилардан буён икки ҳисса кўп ҳақ олинади. Таксига буюртма берган мижоз уни чақиргани учун 2 сўм ва машина белгиланган манзилга етиб келгунга қадар бўш юрганига эса қўшимча ҳақ (Тошкентда 3, жумҳуриятнинг бошқа шаҳарларида 2 сўмгача) тўлайди. Ойлик патталар (карточкалар)нинг баҳоси, шунингдек юкни ташиш, сақлаш ҳамда воситачилик учун тўлов ҳам шунга яраша кўпаяди. Аммо янги нарх билдиргичлари жорий қилингунга қадар мавжуд имтиёзлар сақланиб қолади.

Ушбу хабарни Ўзбекистон ССР автомобиль транспорти вазирининг муовини М. М. АЛИЕВ қуйидагича шарҳлайди:

— Йўловчилар ташувчи нақлиётда йўл ҳақини ошириш зарурати чакана нархлар ислоҳ қилинмасдан анча аввал туғилганди. Аммо очиқ айтиш керак, кўрилган ана шу тадбир ҳам тармоқнинг моддий таъминоти билан боғлиқ муаммоларни тўла-тўкис ҳал эта олмайди. Мисол учун янги транспорт воситаларини келтириш масаласини олиб кўрайлик. Ҳозирнинг ўзидаёқ уларни тамғасига қараб 2—5 ҳисса қимматга сотиб оляпмиз. Устига устак, автомобиль ишлаб чиқарувчи корхоналар шартнома тузаётганларида ўз ишчиларининг маошларини ошириш имкониятига эга бўлиш мақсадида бизнинг рағбатлантириш ва ишлаб чиқаришни ривожлантиришга сарфланадиган жамғармамиздан қўшимча маблағ беришимизни талаб қилаётирлар. Чунончи, республика Автонақлиёт вазирлиги «РАФ» автомобиль заводи билан шартнома тузганди. Шунга биноан бу корхона келишилган нархда қўшимча 100 та кичик автобус етказиб бериш керак эди. Афсуски, ригаликлар режадаги 280 ўрнига 130 та автобус жўнатишди, холос. Қўшимча мажбурият хусусида гапирмаса ҳам бўлади. Мамлакатимиздаги бошқа корхоналар билан муносабат ҳам шундай аҳволда.

Автобусларни чет элдан харид қилиш ҳам ғоят мушкул. Улар асосан Венгрия ва Чехословакиядан доллар ҳисобига сотиб олинади. Биттасининг нархи 52 минг доллардан 75 минг долларгача. Жорий йилда республика ҳукумати ана шу мақсад учун вазирлигимизга 8,5 миллион доллар ажратган. Биз бу ҳаражатни сўмда қоплашимиз керак. Ўз навбатида бу 15,3 миллион сўмни ташкил этади. Шундай қилиб, хориждан келтирилган ҳар бир автобус 93,6 минг сўмдан 135 минг сўмгача тушмоқда. Эски баҳода бу маблағга 230-240 та «Икарус» сотиб олишимиз мумкин эди. Энди эса унга борйўғи 107 та автобус ва 1.697 минг долларлик эҳтиёт қисм харид қила оламиз. Совет автобусларини сотиб олиш қулай, албатта. Таассуфки, мамлакатимиз саноати эҳтиёжимизни қондира олмайди.

Транспортни эҳтиёт қисмлар билан таъминлаш масаласи бизни айниқса ташвишлантираяпти. Унинг нархи 3,6 ҳисса ошди. Лекин барибир ашёларни топиш қийин. Устига устак, машиналарни обдон созлаш ҳақи 5—15 ҳисса ортди. Аккумулятор ва шиналарнинг етишмаслиги ҳам ишнинг белига тепмоқда. Натижада техника воситалари кўпинча бўш туриб қолаётир.

Масаланинг яна бир жиҳати шундаки, ҳозирга қадар шаҳар ва шаҳар атрофига қатнайдиган автобуслар зарар келтирарди. Шунинг учун автомобиль нақлиёти ходимлари режани бажаришдан, қатновни кўпайтиришдан, муҳими — яхшироқ хизмат кўрсатишдан манфаатдор эмасдилар. Чунки шундай қилинганда уларнинг молиявий аҳволи ёмонлашарди, холос. Буни қуйидаги мисолида кўриш мумкин. 1988 йилда, яъни шаҳар транспортида абонемент тартиби жорий этилган пайтда Тошкентда автобуслар қатнови олдинги йиллардагига нисбатан бир миллион марта кўпайтирилди. Аммо 10 та автокорхонадан 7 таси моддий рағбатлантириш жамғармасига бир сўм ҳам ўтказа олмадики, натижада уларнинг молиявий жиҳатдан касод бўлишларига оз қолди.

Улгуржи нархлар ошган, эркин нархлар жорий этилган ҳозирги паллада бу зиддият янада кучайди. Агар 1990 йил мобайнида шаҳар транспорти келтирган зарар 26 миллион сўмни ташкил этган бўлса, жорий йилнинг дастлабки икки ойида шунча камомад кўрилди.

Йўл ҳақи оширилиши муносабати билан автомобиль транспорти ходимлари учун мавжуд техникадан самарали фойдаланиш, уни доимо шай ҳолатда тутиш ва кўплаб янги машиналар сотиб олиш имконияти туғилади. Бу ҳол ўз навбатида аҳолига хизмат кўрсатиш сифати ва маданиятини ошириш, йўловчилар ташишни мувофиқлаштириш, ҳайдовчиларнинг ўз меҳнати натижасидан манфаатдорликларини таъминлашга ёрдам беради. Пировардида эса бундан фақат йўловчилар наф кўрадилар.

Суҳбатдош
А. АРИСТОВ.

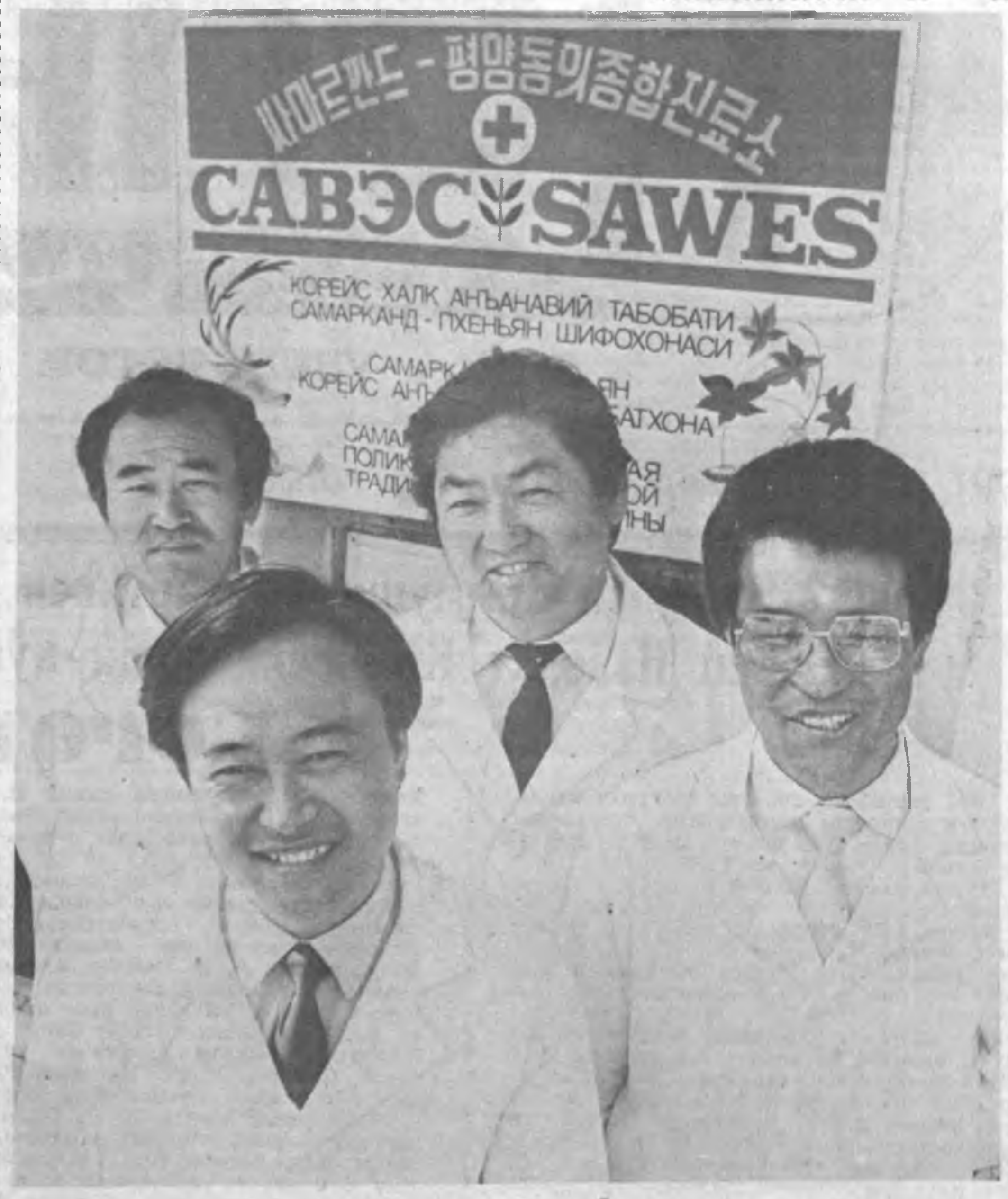

Самарқандда Шарқ табобати усуллари билан даволовчи марказ иш бошлади. Бу ерда Шимолий Кореядан келган 10 нафар врач катта-кичик ёшдаги беморларни асрлар давомида шаклланиб келган тиббий усуллар билан дориларсиз даволашмоқда. Ҳозирнинг ўзидаёқ хорижлик табиблар муолажасидан шифо топган ўнлаб самарқандликлар улардан миннатдор бўлиб кетишаётир. Ҳамкорлик иқтисоду сиёсатдагина эмас, тиббиётда ҳам бағоят самарали эканлиги кореялик биродарларимиз фаолияти мисолида ҳам яққол намоёндир.

СУРАТДА: (ўнгдан чапга) табобат маркази бош врачи Ким Ен Бок, врач-таржимон Нам Дон Ии, бош врач ўринбосари Геннадий Петрович Чен, врач Ли Ен Сик.

Р. ҒАФУРОВ суратга олган.

ЯНГИЛИКЛАР

Акциялар чиқарилмоқда

Республикамизда биринчи ташкил топган Ўзбекистон тижорат инновация банки қиймати минг сўм, 3 минг, 5 минг, 10 минг, 50 минг ва 100 минг сўмлик акцияларни сотишга тайёр. Республикамиздаги ўттиздан ортиқ йирик саноат корхоналари Ўзбекистон тижорат инновация банкининг акционерларидир. Улардан ташқари кооперативлар ва хусусий шахслар акцияларни сотиб олишлари мумкин.

— Иттифоқ ва республика қонунларида рўй берган демократик ўзгаришлар фаолиятимизга ижобий таъсир қилди, — дейди банк директори Юрий Гордеев. — Чунки, эндиликда хорижий компаниялар ва айрим ишбилармонлар ҳам акцияларни сотиб олишлари мумкин. Бу эса мустаҳкам, амалий ташқи иқтисодий ҳамкорлик қилиш учун кафолатдир.

Акционерлар камида 6 фоиз миқдорида йиллик фойда оладилар. Бундан ташқари, Ўзинбанк қимматбаҳо қоғозларнинг эгаларига турли имтиёзлар: воситачилик операциялари юзасидан камроқ фойда тўлаш, фойдали шартлар билан қарзлар бериш, ахборот материаллари билан таъминлаш каби имтиёзлар берилишига кафил бўлади.

Ҳамкорлик қилмасдан иложи йўқ

Германиянинг бирлашиши, собиқ Германия Демократик Республикаси корхоналарининг бозор иқтисодиётига ўтиши йирик «Мансфельд» кон-металлургия корхонасига қаттиқ зарба берди. Бу ерда минглаб ишчилар қисқартирилди, корхона ишлаб чиқаришининг йўналиши ўзгартирилди. Мана яқинда, «Мансфельд» акционерлик жамиятининг вакиллари яна Олмалиққа келдилар.

Улар ўз сафарлари чоғида Олмалиқ кон-металлургия комбинати жамоаси билан амалий алоқаларни давом эттиришни олдиларига мақсад қилиб қўйган эдилар. Бу алоқалар неча ўн йиллардан бери давом этиб келаётганди. «Мансфельд» акционерлик жамияти бош директорининг маслаҳатчиси Вальтер Клеттенинг фикрига қараганда, Олмалиқ кон-металлургия комбинати жамоаси билан биргаликда ишлаш учун яхши имконият бор. Бу, биринчи навбатда, икки томон учун фойдали бўлган рангли металларни биргаликда ишлаб чиқаришга тегишлидир. Чунки олмалиқликлар ғарб илғор технологиясига йўл очадилар, ўз маҳсулотлари билан Ғарбий Европа бозорига чиқишлари мумкин бўлади.

(ЎзТАГ).

МАВСУМГА ҲОЗИРЛИК

Сурхондарё темирйўлчилари олдига эртанги сабзавот маҳсулотларини кечикмай ташиб бериш вазифаси қўйилган. Вилоят республикамизда биринчи бўлиб эртаги сабзавот маҳсулотларини йиғиштириб, жўната бошлайди. Бу маҳсулотлар истеъмолчиларга қанчалик тез етказиб берилиши транспортчиларга жуда ҳам боғлиқдир.

Ҳозир республикамизнинг энг жанубий вилоятида оммавий юк ташиш ишларига катта тайёргарлик кўрилмоқда. Бу ишни май ойида бошлаш режалаштирилмоқда. Эртаги карамни вагонларга ортиш учун келтириладиган темир йўл станциялари ва разъездларида ҳозирдаёқ 259 та рефрижератор бўлмаси тайёрлаб қўйилди. Уларнинг ҳар бирига тўрттадан вагон киради. Нушаҳар, Сариосиё, Хайробод станцияларида бундай рефрижераторлар айниқса кўп тўплаб қўйилди. Учқизил станциясида рефрижераторларни тайёрлаш пунктида ишлар жадал бормоқда.

Депутат ҳисоботи

МЕҲРНИ ДАРИҒ ТУТМАЙ

292-Килдон сайлов округидан Ўзбекистон ССР халқ депутати Алишер Тошкенбоев зиммасига юкланган масъулиятни чуқур англаганлар тоифасига мансуб. Яқинда у «Красногвардейск» давлат хўжалигининг марказий қўрғонида ўз сайловчилари билан учрашди. Йиғилишга Беруний номли, Гагарин номли, Ҳамид Олимжон номли давлат хўжаликлари, Килдон консерва заводи ва бошқа ташкилотлардан вакиллар ташриф буюришди. Сайловчилар депутат ҳисоботини синчковлик билан тингладилар.

— Депутат этиб сайланганимга бир йилдан ошди, — дея сўз бошлади нотиқ. — Шу вақт ичида Олий Кенгашнинг тўртта сессияси бўлиб ўтди. Мен раислик қилган Аграр масалалар ва сув хўжалиги комитети ер тўғрисидаги қонун асосларини ишлаб чиқишга бош-қош бўлди.

Депутат наказларни бажариш ташвишлари билан яшаяпти. Сайловчиларнинг асосий талабларидан бири қишлоқларни газлаштириш эди. Бу соҳада иш бошлаб юборилди. Шу йил 15 километр узунликда қувурлар ётқизилади, «зангори олов» Килдон қишлоғига етиб келади. Шундан сўнг бошқа жойларга боради. Консерва заводининг чиқинди сувлари атроф муҳитини ифлослантираётгани ҳақида ҳам меҳнаткашлардан шикоятлар тушган эди. Эндиликда бу корхонада қиймати 1,5 миллион сўмлик тозалаш иншооти қурилаяпти. Мўғол ва Килдон қишлоқларида янги мактаблар қурилиши бошланади.

Ҳисобот юзасидан сўзга чиққан сайловчилар— «Красногвардейск» давлат хўжалиги бригада бошлиғи А. Жўрақулов, Килдон консерва заводи директори Ў. Ашуров, Ҳамид Олимжон номли давлат хўжалиги партия ташкилотининг котиби А. Очилов, 13-ўрта мактаб ўқитувчиси Т. Имомов ва бошқалар депутат олиб бораётган жамоатчилик ишларидан қониқиш ҳосил қилаётганликларини билдириш билан бирга ижтимоий масалалар бўйича берилган наказлар, илтимослар, сўровларни бажаришда фаолроқ бўлишга даъват этишди.

М. МИРЗАҚОБИЛОВ,
Вулунғур район «Коммунист» рўзномаси ходими.

Ва ниҳоят биз ҳам мактаб ўқувчиларига компьютерларнинг сир-асрорларини ўргата бошладик. Ҳечдан кўра кеч бўлса ҳам ўрганиб қўйган яхши-да.

Мана бу суратдаги ўқувчилар Фарғона вилоятининг Фрунзе районидаги Коммунизм совхозида жойлашган мактабда ўқишади.

У ерда компьютерлаштирилган синф хоналари мавжуд. Хоҳлаган ўқувчи бемалол электрон ҳисоблаш машиналарида ишлашни ўрганиши мумкин.

Ф. НАЗИРОВ сурати.

Бозор иқтисодиёти ташвишлари

ИНҚИЛОБИЙ ИСЛОҲОТ

Ўзбекистон ССР Сув қурилиши давлат комитети бўлинмаларининг бозор иқтисодиётига ўтиш вазифаларига бағишланган икки кунлик амалий кенгаши бўлиб ўтди. Унда бирлашмалар, трестлар, қурилаётган корхоналар раҳбарлари, Молия вазирлиги, давлат деҳқончилик саноати банки ва лойиҳалаш институтларининг етакчи мутахассислари иштирок этдилар. Республика сув қурилиши давлат комитети раиси Т. Боймиров, раис ўринбосари М. Пўлатов, ҳуқуқшунослик бўлими бошлиғи С. Оранюк, молия бошқармаси бошлиғи А. Абдураупов, режа-иқтисод бош бошқармаси бошлиғи Б. Тўрабеков, жумҳурият давлат деҳқончилик саноати банкининг бўлим бошлиғи В. Смирнова, «Techноводстройэкономика» ҳамда «Средазгипроводхозхлопок» институтларининг мутахассислари В. Флоренко ва Т. Вильданов кўп минг кишилик жамоанинг бозор муносабатларига ўтиш шароитида қурилиш ишларини барқарор юритишни таъминлаш муаммолари, хусусан шартномавий қудратини шакллантириш, иқтисодий ислоҳотни амалга оширишнинг ҳуқуқий асослари, солиқ сиёсати, меҳнатни уюштириш ва рағбатлантиришнинг мақбул усулларини амалиётга татбиқ этиш, янги нарх негизида смета ҳисоб-китобларини тайёрлаш ҳақида маъруза қилдилар.

Уларнинг таъкидлашларича, ҳозирга қадар комитетнинг барча бўлинмаларида янги иқтисодиётга ўтиш борасида дадил қадамлар қўйилмаган. Жойларда ширкатларнинг тузилишини, нархнаводаги ўзгаришларни ана шу йўлдаги дастлабки нишоналар деб баҳолаётган олимлар, мутахассислару раҳбарлар аслида ўз саъй-ҳаракатларини оқлашга уринмоқдалар. Ваҳоланки, вилоятларда, айниқса «Жиззахчўлқурилиш» бирлашмаси ҳудудида тузилган ширкатлар ўзини оқламади. Улар ўртасида Ғарбдаги сингари рақобатлар содир бўлмади. Шу боисдан янги йилдан бошлаб республика сув қурилиши давлат комитети тасарруфидаги барча ширкатларни ёпиш ҳақида буйруқ берилди.

Ёки бошқа бир мисол. Матбуот саҳифаларида «бошқариладиган бозор иқтисодиёти» деган бирикма тез-тез учраб турибди. Ахир бозорни бошқариш хом хаёл-ку! Оддий ҳақиқатни олиб кўрайлик: халқ депутатлари Москва шаҳар совети бир килограмм гўштнинг нархини 15 сўм этиб белгилади, лекин бозорда 30 сўмдан тушмаяпти. Республика вилоятларида ана шу кўрсаткич 9-10 сўмга чиқди. 7-8 сўмга тушириш юзасидан кўрилган расмий тадбирларнинг фойдаси эса сезилмаётир. Яқинда Марказий телевиденнеда Украинада яшовчи бир оилани кўрсатишди. Уларнинг дала ҳовлиси бўлиб, мева, сабзавот ва узумдан турли хил шарбатлар, вино, қандолатчилик маҳсулотлари тайёрлашаркан. Ортганини бозорда сотишаркан. Мухбир «Мана бу тортнинг баҳоси қанча» деб сўради. Уй бекаси «50 сўм» дея жавоб қилди. Кўрдингизми, бозорда энди кимнинг маҳсулоти сифатли топилса, ўша харидоргир бўлади.

Қурилишдаги нарх-наво кузатилса, ҳали боши берк кўчада юрганимиз аёнлашади. Мана, баҳор фасли ҳам ўтиб бораяпти. Ҳар республикада қурилиш материалларига истаганча нарх қўйилмоқда. Бизда, масалан, бугун бир тонна арматура 100 сўм, эртага 150, ёзга бориб эса 200 сўмга кўтарилиши мумкин. Шунинг учун кенгашда сўзга чиққанларнинг биронтаси шу куннинг ўзгармас нархини аниқ айтиб бера олмади.

Устига устак, юзага келган мураккаб жараёнда «қонунлар жанги» давом этаётгани ҳам ишнинг белига тепаяпти. Яъни мамлакат миқёсида битта қонун чиқдими, республикада ҳам худди шу масалада қонун қабул қилинади. Корхоналарда тушунмовчилик: биринчисига бўйсуниш керакми ёки иккинчисига? Кўпинча «биз Иттифоқ қонунларига итоат этмаймиз» деган гаплар эшитилаётир. Бу ҳол меҳнатни уюштиришга салбий таъсир этмоқда.

Масалан, илгари «Давлат корхоналари ҳақида» Иттифоқ қонуни мавжуд эди. У тор доирада бўлиб, фақат давлат корхоналари фаолиятини назорат қиларди. Ҳозир «СССРда корхоналар ҳақида»ги қонун амалда. Шунга биноан Иттифоқдаги барча корхоналар рўйхатдан ўтишлари ва ўз уставига эга бўлишлари шарт. Бизнинг республикамизда эса бундай қонун йўқлиги важидан кўплаб корхоналарнинг раҳбарлари нима қилишларини билмай ҳамон иккиланмоқдалар.

Хўш, бозор иқтисодиёти бўсағасида турган ҳозирги паллада ишни нимадан бошлаш керак? Аввало кичик корхоналар ташкил этиш лозим. Молия вазирлиги вакилининг айтишича, Тошкент шаҳрининг Куйбишев районида 200 тадан зиёд ана шундай корхона фаолият кўрсатмоқда. Кўпчилигининг маҳсулотлари ҳозирдаёқ элга манзур бўлиб, улар ҳаётий зарур эканликларини амалда исботладилар. Бундан ташқари халқ ҳунармандчилигини тиклаш ҳам бозор иқтисодиётига ўтишнинг ўзига хос омилларидан. Шаҳар ва қишлоқларда, хусусан, Жиззахда чархчилик, этикдўзлик, кулолчилик, темирчилик, сандиқсозлик, заргарлик каби анъанавий устахоналар мавжуд. Уларнинг сони янада кўпайтирилмоғи лозим. Хонадонларда корхона ёки ҳунармандчилик устахоналарининг тармоқлари очилса, биринчидан, уй бекалари иш билан таъминланадилар, иккинчидан, тўн, белбоғ, зардўзи дўппи, маҳси, этик, ранго-ранг кашта, гиламу кигиз— халқ истеъмоли моллари ишлаб чиқариш миқдори ортади.

Бекатлар ва расталарда мавсумий бозорчалар, ошхоналар ҳамон кам. Борларини эса ички ишлар ходимлари тарқатиб юборишаяпти. Энди ақлни бир жойга йиғиб, мулоҳаза билан иш юритадиган пайт келди. Халқимизга эркинлик берайлик. Ҳар ким қўлидан келган ҳунарини намойиш этсин. Ўшанда ишчи емакхоналаридаги европача «борщ» ва «котлет» ўнига миллий таомлар қўшилади. Пазанда уй бекалари тайёрлаган лочираю қотирма, ёғли, жиззали, пиёзли патирлару зоғора нон, гилминдию норин, қази-қартаю хасип, ширинликлару қаймоқдан эл баҳраманд бўлади.

Наврўз байрамида Жиззах вилоятидаги «Бўстон» стадионида расталарга қурувчилар оилалари тайёрлаган қарийб юз хил миллий таом намуналари чиқарилди. Улар орасида ғаройиб егуликлар бор эдики, булар ҳатто ҳозирги авлоднинг тушига ҳам кирмаган. Кўрдингизми, миллий пазандачилигимизни, анъаналаримизни қанчалик эсдан чиқариб юборганмиз.

Бозор иқтисодиётига ўтиш шароитида ҳар бир одам ўтмишга назар ташлаши, ҳар жамоа эса ўз қавмини тўйдириш хусусида қайғуриши керак.

Тўғри, қурувчиларни озиқ-овқат билан таъминлаш бошқа соҳалардагидан бирмунча дурустроқ. Лекин аҳволни янада яхшилашни ҳаётнинг ўзи талаб этаяпти. Бунинг учун шахсий томорқалар, ёрдамчи хўжаликларда етиштириладиган маҳсулотлар турини кўпайтиришимиз, сифатини оширишимиз лозим. Шундагина бозордаги нарх-наво ўз-ўзидан тушиб кетади.

Бозор муносабатларига ўтишда қурилишда тўпланиб қолган қатор муаммоларни ечишга ҳам тўғри келади. Масалан, йиғма темир-бетон деворлардан ҳамон уйлар, болалар боғчалари, мактаблар, касалхоналар қурилаяпти. Қиш совуқ, ёз иссиқ кечадиган республикамизда бундай қурилиш материали баҳридан ўтишнинг пайти келмадими? Ахир биз бу билан фарзандларимиз, келажак авлод соғлигига путур етказаётганимизни нега ўйлаб кўрмаяпмиз? Бу — биринчиси. Иккинчиси шуки, Ўзбекистон ССР Президенти фармонига кўра одамларга томорқа, уй-жой қуриш учун ер берилди, чорва моллари ва ем-хашак сотилди. Янги иморат ва молхоналарни яна бетондан қурамизми? Ахир ғишт деганн анқонинг уруғи-ку! Устига устак, қурилиш ташкилотлари чорак асрдирки, миси чиққан лойиҳалар асосида бетон коттежлар барпо этмоқдалар. Бундай гўшаларда на эркин яшаб бўлади, на жонивор сақлаб. Томнинг пастлигидан ҳаво етишмайди. Бостирмаларда эса мол тугул товуқ сақлаш амри маҳол. Ачинарлиси шуки, комитетнинг 1991 йилги режаларида ҳам турар жой, ижтимоий-маданий бинолар қуришда қишлоқ шароити мутлақо ҳисобга олинмаган.

Ислоҳот жараёнида оғишмай ҳал этилиши лозим бўлган яна бир муаммо кўндаланг турибди. Бу — кадрлар масаласи. Республика Президенти И. А. Каримов Ўзбекистон Компартияси XXII съездининг иккинчи босқичида, Олий Кенгаш сессияларида саноатда, қурилишда маҳаллий йигит-қизлардан малакали кадрлар тайёрлашга чақирди. Ана шу ният йўлида қанча куч-ғайрат, харажат лозим бўлса, барисини сарфлаш кераклигини таъкидлади. Дарҳақиқат, бу борадаги ишларимизни қониқарли деб бўлмайди. Ўрта Осиё ва қардош республикаларда ҳар йили бир миллиард сўмдан зиёд ҳажмда иш бажарадиган, қарийб 150 минг кишилик жамоага эга бўлган мазкур комитет бўлинмалари кенгашида қатнашаётганлар орасида маҳаллий миллат вакиллари, айниқса хотин-қизлар бармоқ билан санарли эканлигини қандай изоҳлаш мумкин, аҳир?

Бугун ҳар бир бўлинма, ташкилот ўзининг иқтисодий, молиявий, ҳуқуқий аҳволини тезроқ ўнглаш чораларини кўриши, мамлакат ҳудудидаги бошқа корхоналар билан тўғридан-тўғри шартнома тузиб, қурилишнинг моддий-техника базасини мустаҳкамлаши, яъни 1991 йил режаларини амалга ошириш мақсадида барқарор пойдевор яратиши керак. Келажак улкан биносининг ҳашамати, чидамлилиги ана шу тамал тоши қай даражада собитлигига кўп жиҳатдан боғлиқдир.

Ҳайитбой НАБИРАЕВ.

ҲАЙДАРКЎЛ — ИККИНЧИ ОРОЛ

1969 йил ҳамон халқимиз хотирасида. Чунки унинг қиши ниҳоятда қаттиқ, кўклами серёғин, сертошқин келган. Ҳалокатлар ҳам озмунча эмасди. Хусусан, ҳозирги Ҳайдаркўл ўрнидаги бутун-бутун овуллар сув остида қолиб кетди. Қанча-қанча қўй сурувлари, йилқи уюрлари, подалар, ёввойи жониворлар, ҳатто одамлар даҳшатли тошқин комида нобуд бўлдилар. Қадимги машҳур Тузкон (Жиззах вилоятидан 50-60 чақирим шимоли-ғарбда, Нурота тизма тоғларининг бир тармоғи — Писталитоғдан 5-10 чақирим шарқда) тор бўғоз орқали Ҳайдаркўл билан қўшилди. Натижада 1970 йил маълумотига қараганда кичкинагина кўл майдони 400 квадрат километрга етди.

«Самарқанд вилояти, Жиззах уезди Нурота тизма тоғларининг шимолий ён бағрида Тузлик кўл жойлашган, — дея хабар берилади 1904 йил Санкт-Петербургда нашр этилган «Катта қобуснома»да (иқтисодчи С. Н. Южаков таҳрири остида). — Унинг узунлиги 27, эни 13 чақирим. Бу кўл воҳанинг кўпгина қисмини туз билан таъминлайди. Ҳар йили 200 минг пуд туз Бухоро амирлигига ҳам сотилади. Тузли қора балчиқлар соғлиқ учун жуда шифобахш. Улардан маҳаллий халқ фойдаланади. Лекин ҳеч қандай даволаниш муассасалари қурилмаган».

Демак, ҳозирги Ҳайдаркўл асримиз бошларида ҳам «Катта тузли кўл», «Тузкон» номлари остида мавжуд бўлган.

Бугунги Ҳайдаркўл манзараси бироз бошқача. Унинг Арнасой томонида чоғроқ «Наврўз» посёлкаси бунёд этилган. Мактаб, болалар боғчаси, магазинлар бор. Жиззах балиқ ишлаб чиқариш бирлашмаси хўжалиги, балиқ дудлаш заводи ишлаб турибди.

— Бир кунда ўртача 10-12 тонна тирик, икки тоннагача дудланган балиқ жўнатамиз, — дейди бирлашма бош директори Толлибой Сафаров, — Тошкент ва Жиззах аҳолисини таъминлаш бизнинг зиммамизда. Ҳозир Ҳайдаркўл сатҳи кенгайиб, тўби чуқурлашиб кетган. Узунлиги 200 чақиримдан ортиқ, эни 25. Балиқ тутиш осон иш эмас. Александр Бондаренко, Александр Петровский, Виктор Биркин бошлиқ бригадалар пешқадам. 1991 йилда давлатга 2.800 тонна балиқ топширишимиз керак. Лекин бу жонивор йилдан йилга камайиб кетаяпти...

— Тўғрисини айтсак, — суҳбатга қўшилди директор ўринбосари Сирғалбой Баротов, — икки йилдан буён планни уддалай олмаяпмиз. Бунинг асосий сабаби сувнинг шўрланиши ошиб кетганидадир. Балиқларни табиий ҳолатда урчитиш масаласи кескин бўлиб қолди.

Ўролбой Муродимов, Абдувоҳид Ермонов каби хизматчилар ҳам бу ҳақда куйиниб гапиришди.

Ҳа, ҳақиқатан ҳам кўкламги жалаю селларни ҳисобга олмаганда, Ҳайдаркўлга турли тармоқлардан, Марказий Мирзачўл коллектори, Киров номли канал, пахта далаларидан чиққан оқава сувлар қуйилмоқда. Улар зарарли химикатлар билан тўлиб тошган. Балиқ ҳам худо яратган тирик жонивор, ахир! Кўлда уларнинг хиллари кўп: зоғора балиқ (сазан), судак, лаққа балиқ (сом), вобла, лешь, илонбош балиқ, ноёб увилдириқ (икра) берадиган жерих...

Қолаверса, кучли буғланиш ҳисобига кўл сувининг сатҳи доимий равишда пасайиб бормоқда. Ҳайдаркўлни маълум даражада тоза сув билан таъминлашнинг иложи борми? Ҳа, бор! Бу манба Сирдарёдан оби ҳаёт оладиган Чордара омбори. Ҳозир у 3 метр баланд кўтарилган. Агар Ҳайдаркўлга Чордарадан вақти-вақти билан оқар сув қуйилиб турилса, у биқиқ ҳолатини ўнглаб олган бўлармиди. Афсуски, Чордара омбори Қозоғистон тасарруфида.

Ҳурматли муштарийларимиз Орол қуриб бораяпти-ю, Ҳайдаркўлга бало борми? — дея ҳайрон бўлишлари мумкин. Бунга асос йўқ. Ҳайдаркўл табиий қудратдан яратилибдими, демак бу бежиз эмас. Уни ҳам Орол каби асрашимиз керак. Қолаверса, у юқорида тавсифлаб ўтганимиздек 1969 йил июлидаги уч кунлик жалаю тошқиндангина пайдо бўлмаган.

Бугунги кунда Ҳайдаркўл кўкида қушларнинг юзлаб тури учади. Қирғоқларида жайронлар югуради, бошқа турли-туман жониворлар ризқ-рўз топади. Биз табиий муҳитга, иқлимга нисбатан ғоят лоқайд ва бепарвомиз. Агар Ҳайдаркўл Японияда пайдо бўлганда эдими...

Яна бир фикр. Табиий қора балчиқлар кони фойда эканлиги асримиз бошида ҳам маълум экан. Ундан ҳозир ҳам фойдаланишаяпти. Семашко номидаги курортология ва физиология институти, бошқа тиббий муассасалар қора балчиқни Ҳайдаркўлдан олишади. Шундай экан, наҳотки Ҳайдаркўл қирғоқларида баҳоли қудрат бир-икки тиббий муассаса қуришнинг иложи йўқ? Ахир халқимизда бунга эҳтиёж катта эканлиги сир эмас-ку!

Фикримизча, Ҳайдаркўлга ҳам мурувватли инсонлар ёрдами керак. Зеро, қудрати холиқ яратган табиий бойликка беписандлик, сунъий тўсқинлик жиноятдир!

Раҳмат ХУДОЙБЕРДИ ўғли,
Азимбой Мулло ОЛИМ ўғли,
СССР Ёзувчилар уюшмаси аъзолари.

Муаммо, мулоҳаза, ечим

ТЕАТР ҚАЙСИ ЙЎЛДАН БОРАДИ?

(Давоми. Боши 25 апрель сонида).

А. Қаҳҳор асарининг Ҳамза номли мукофотга тақдим этилиши тўғри. Ўзбекистоннинг барча адабиётчилари, республика меҳнаткашлари А. Қаҳҳор асарларининг тили лўнда, ихчам, чиройли, лирик, самимий бўлганлиги учун севадилар... Мен кейинги асарини (гап «Ўтмишдан эртаклар» устида кетаётир — Ҳ. А.) ўқидим. Асар бутунлай бошқа жанрда ёзилган. Бу катта ёзувчимиз ижодида бир қадам олдинга кетишдир. Биз ҳаммамиз ҳурсанд бўлишимиз, фахрланишимиз керак... Қўйилган масалаларнинг жуда қийинлигига, улар ҳақида ўйлаш лозим бўлишига қарамасдан, у (муаллиф — Ҳ. А.) фактлар билан уларни боғлай олиб, жонли, жуда чиройли, жуда ишонарли чиққан, жуда нафис повесть яратган. Шу сабабдан ҳам биз ва ёшлар бу китобни муҳаббат билан ўқиймиз. Бу повестни чоп этишнинг барча чораларини зудлик билан кўришимиз керак». (ЎзССР марказий архиви, фонд 2356, опись 1, № 1018, «Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси президиумининг котибияти, протокол № 24, 25 декабрь 1966 йил).

Булардан ташқари, у Абдулла Қаҳҳорнинг 60 йиллигини нишонлашда ҳам жонбозлик кўрсатган. Марказий Комитет бюроси бу санани кенг миқёсда ўтказиш, кўп жилдлик асарларини Тошкент ва Москвада чиқариш, оммавий ахборот воситалари орқали ҳар томонлама тарғиб этиш ҳақида махсус қарор қабул қилади. Санъаткорнинг тўйи Алишер Навоий номидаги театрда республиканинг барча раҳбарлари иштирокида кўтта тантана билан ўтказилганлигидан хабаримиз бор. У Меҳнат Қизил Байроқ ордени билан мукофотланди ва унга «Ўзбекистон ССР халқ ёзувчиси» унвони берилди. Булар ҳаммаси биринчи котибнинг шарофатидан эди.

Шуни ҳам айтиш керакки, Абдулла Қаҳҳорнинг барча пьесалари Ҳамза номидаги академик театри ҳамда вилоят театрлари саҳналарида қўйилган. Лекин айрим ғаламислар ўртани бузишга, икки арбобни уруштириб қўйиб, томоша қилишга уринганлар.

Ш. Рашидовнинг нигоҳидан кўп пьесалар ўтган ва у қатор спектаклларни саҳнада кўришга муяссар бўлган. Шу муносабат билан фақат икки мисолни келтириб ўтмоқчимиз.

К. Яшин «Инқилоб тонги» пьесасини ёзиб тугатгандан кейин, маслаҳат олиш учун Ш. Рашидовга топширади. У ўқиб чиқиб, қуйидаги тақризни муаллифга тақдим этади. Тақриз қисқа бўлганлиги учун матнини тўла келтирамиз.

«Яшин ака!

Салом. Асарни осмонда — самолётда ўқиб чиқдим. Бу асар СССРнинг шонли 50 йиллигига муносиб совға.

Ўзбек адабиётини, умумсовет адабиётини яна бир бақувват асар билан бойитганингиз учун чин дилдан табриклайман, қутлайман, қўлингиз дард кўрмасин, оқсоқол!

Яшин ака!

Асарда бир картина керак. Кремль, В. И. Ленин кабинети, Фрунзе ҳам, Куйбишев ҳам Бухорога Ленин топшириғи билан келдилар. Ленин топшириғини адо этиб, ҳар кун ахборот бериб турдилар. Шундай бўлса асарда (бошидан охиригача) Ленин руҳи яққол кўриниб туради. Ўйланг, лозим топсангиз шу картинани ижод этарсиз. Асарнинг у ер, бу ерига ўз фикрларимни ёзиб қўйдим. Ўқиб чиқинг, эътибор қилинг.

Яна бир истак: асар эртанинг ўзидаёқ театрга берилиши лозим, токи СССР 50 йиллиги тантаналари вақтида халқимизга кўрсатайлик.

Сизга яна 100 йиллик умр, катта ижод тилайман.

Эҳтиром билан: РАШИДОВ.

15. XI-72 й.».

Яна бир мисол Уйғун ижоди ва унинг пьесаси билан боғлиқ. У «Парвоз» пьесасини Ҳамза номидаги театрда қўйдиргандан кейин катта шов-шувларга сабаб бўлади. Унинг ўткир сюжет чизиғи, катта ва жиддий масалани ўртага ташлаши, вилоятдаги саркитлар, қўшиб ёзишлар, бузуқчиликларни кескин фош этиш эпкини республика ҳукумати раҳбарларига, айрим вилоятларнинг партия амалдорларига маъқул тушмади. Улар «Парвоз»ни совет воқелигига туҳмат, партия ходимларининг обрўйини тўкадиган зарарли асар деб атадилар ва саҳнадан олиб ташлаш керак деб қатъий талаб қўйдилар. Ҳатто шундай ҳодисалар ҳам юз бердики, билетлари сотилган спектаклни тўхтатиб қўйиб, театрга келган томошабинларни сарсон-саргардон қилишгача бориб етдилар. Спектаклнинг тақдири қил устида турарди. Уйғуннинг, бутун бошли театр ижодий жамоасининг бир неча ойлаб қилган меҳнатлари зое кетиш арафасида эди. Энг ёмони — муаллиф ҳам, театр ҳам шарманда бўлиш бўсағасида қолишганди. Бу балолардан олиб чиққан, Уйғунга жон киритган, театрнинг шон-шуҳратини сақлаб қолган ҳам Ш. Рашидов бўлди: драмани олиб, зудлик билан ўқиб чиқди. Асар унга манзур тушди, теварак-атрофдаги катта ғайир кучнинг қаршилигини енгиб чиқди.

Маданиятимиз яқин ўтмишидаги бу ижобий ҳодисалар ҳам, кўнгилсиз ишлар ҳам биз учун ҳозирги вақтда катта сабоқ бўлиши керак. Мақсадимиз мусбат нарсаларнинг ҳаммасини давом эттириш, ривожлантириш, салбийларига эса чек қўйишдан иборат.

Лекин афсуски, сабоқлардан тўғри хулосалар чиқармаяпмиз. Қатор яхши анъаналар ғойиб бўлиб кетмоқда, ёмон ақидалар, салбий нарсалар кўпайиб, юзага қалқиб чиқди ва санъатимизга катта хавф солмоқда. Шу сабабдан у оғир вазиятни бошидан кечираяпти. Тўғри, мамлакатимизда чуқур инқироз ҳукмрон. Лекин шунга қарамасдан санъатга тўғри раҳбарлик қилинса, маданият ходимларига ғамхўрлик кўрсатилса, раҳбарият юзини театрларга қаратса бўлади-ку! Каттаю кичик бошлиқлар вақту имкон топиб спектаклларга боришлари, санъат аҳлига мурувват кўрсатишлари керак.

Таассуфки, бунга эришилмаяпти. Турли тоифадаги амалдорлар театрлар бетини камдан-кам кўрадилар. Бир вақтлар Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг қарорига биноан «Театр кунлари» белгиланганди. Ўшанда барча раҳбарлар ойида лоақал бир марта театрга тушишлари шарт қилиб қўйилганди. Бироқ яхши ўйлаб топилган бу тадбир ҳам барҳам еди.

Яна бир ёмон жиҳат шуки, санъатга, унинг асарлари тақдирига билиб-билмасдан аралашиш, «раҳбарлик» қилиш ниқоби остида ўз фикрларини мажбур қилиб ўтказишга уриниш сезилмоқда.

Яқин ўтмишдан баъзи антиқа воқеалар...

Алишер Навоий номли театрда «Оққуш кўли» балети кўригидан кейин муҳокама ўтказилди. Шунда амалдорларнинг бири «доҳиёна» фикр айтмоқчи бўлиб, бундай деган: «Тўртта кичик оққуш рақсини кенгайтириб, қирқта қилиш керак». Бундан таажжубланган спектакл дирижёри Мухтор Ашрафий «Нима учун?» деб сўраб қолди. Мансабдор шундай бўлса спектакл эффектли чиқади деди. М. Ашрафий «Майли, қаршилигим йўқ» дейиши билан раҳбар жонланди. Шу пайт профессор Ашрафий уни боплади: «Чайковскийни тирилтириб, музика ёздириб беринглар, кейин тўлдирамиз», деди. Дирижёрнинг бу гапи ҳалиги одамнинг кўксига ханжардай ботди, у маъюсланди, қандай жавоб қилишини билолмай, лол қолди.

Яқиндагина келиб кетган яна бир партия арбоби Усмон Носирга бағишланган кеча олдидан кун тартиби билан қизиқиб, Усмон Носир қаерда ўтирадилар, деб сўраб қолса бўладими! Бу хоним Марказий Комитетда ишлар, адабиёт ва санъатга раҳбарлик қилар эдилар. Мен бу мисолни эрмак учун эмас, ачинганимдан, шунақалар мансаб курсисини анча вақт эгаллаб турганликларига куйинганимдан келтираяпман. Санъатнинг алифбосини ҳам билмайдиганлардан қандай қилиб ақлли гап чиқсин, маданиятнинг долзарб муаммоларини улар қай тарзда ҳал этишсин!

Ҳа, худди шунақа мансабдорлар санъат соҳасида катта тадқиқотлар олиб бораётган, театрни кенг тарғиб қилаётган институтни казармага кўчиришмоқчи бўлишди. Ишни қилиб қўйиб, матбуотда ҳақиқатни ҳимоя этиб чиққан институт коллективига нисбатан дағдағаларни, ҳақоратларни айтмайсизми! Айниқса, билимсиз амалдорлардан худо сақласин. Ундай бошлиқ санъатнинг бошига битган бало бўлади, ҳар қадамда уни орқага тортади.

Театр — мураккаб, жиддий, оғир санъат. Бу соҳадаги раҳбар халқнинг дилини, тилини, анъаналарини, санъатнинг ривожланиш босқичларини, барча турларини чуқур биладиган арбоб бўлиши зарур. Бундан ташқари жаҳон маданияти ютуқларидан баҳра топган, ҳозирги давр руҳини чуқур ҳис қилган арбоб даражасида турмоғи шарт.

Халқимизда «чумчуқ сўйса ҳам қассоб сўйсин» деган нақл бор. Бу айниқса ҳозирги кунда алоҳида аҳамият касб этмоқда. Чунки охирги вақтларда айрим соҳаларга ундан анча йироқ турган кишилар кириб қолишмоқда. Ишнинг кўзини билмаган бундай амалдорлар ёки партия ходимлари давлатга, халққа, ишга қанчалик зиён етказаётганликлари маълум. Айниқса демократия ва ошкораликка кенг йўл очилган ҳозирги вақтда санъат соҳаси бу илмни сув қилиб ичган, нуфузли, бой тажрибага эга, истеъдодли кишиларга интизор эканлигини алоҳида таъкидламоқчимиз. Раҳбарнинг ҳар бир гапи ижодий жамоани, томошабинни ўйлантираётган, ташвишга солаётган саволларга жавоб бўлиши, у ўз ваъдаларининг устидан чиқиши, долзарб муаммоларни изчил ҳал қилиши керак. Ана шундагина артистлар, маданият арбоблари, томошабинлар уни ҳурмат қиладилар ва унга ишонадилар.

Яна такрорлаймиз: турли поғонадаги раҳбарлар бугунги мушкул вазиятни рўкач қилиб, театрга бориш имкониятлари йўқлигини айтишлари мумкин. Шуни таъкидлаш лозимки, ҳар бир босқичнинг ўзига хос қийинчиликлари, мураккаб муаммолари мавжуд. 30-йиллар — қатағон даври енгилмиди? Ёки уруш йилларини олайлик. Бўлмаса турғунлик замоничи? Шароит қанчалик оғир бўлмасин, санъатни чин юракдан севадиган раҳбар ойда бир ёки икки марта театрга тушишга вақт топади. Санъатдан узоқ, унга муҳаббат қўймаган амалдорларни, гарчи вақти бемалол бўлса-да, бўйнидан боғлабгина театрга олиб кирасиз.

Ўзбекистон ҳам сиёсий, ҳам иқтисодий жиҳатдан мустақилликка эришаётгани ғоят қувончлидир. Лекин биз нигоҳимизни мумкин қадар узоқ-узоқларга қаратмоғимиз, санъатимизнинг янги парвозлари хусусида ўйламоғимиз, унинг равнақи учун барча имкониятларни яратиб беришимиз лозим. Бусиз у юксак чўққиларни забт эта олмайди.

Аввалambor халқ оммасининг турмуш маданиятини юксалтириш, маънавий дунёсини бойитиш йўлларини қидирмоқ керак. Бу ишни шундай даражада уюштириш зарурки, инсоният тафаккурининг бебаҳо бадиий-эстетик дурдоналаридан бири бўлган театр санъати ҳар бир кишининг ҳаётий заруратига айлансин. Эрталаб туриб овқатланиш, идорага бориб меҳнат қилиш, кечаси ухлаш қанчалик талаб этилса, инсон учун санъатдан баҳра топиш ҳам шундай эҳтиёжга айлансин. Аслини олганда катта жамиятда яшаб туриб, ундаги санъат турларидан маҳрум бўлиш, унинг таъсирига маълум меъёрда тушмаслик, сабоқ олмаслик зулмат ичра яшашдай гап, бусиз келажак сари қадам босиш мумкин эмас.

Келажакда томошабинни театрга жалб этиш учун уни тайёрлаш ва тарбиялаш хусусида жиддий бош қотиришимиз лозим. Ўсиб келаётган авлодни санъатга муҳаббат руҳида шакллантириш чоралари кўрилмас экан, жамиятнинг маданий тараққиётини таъминлаш мушкул. Фикримизча, ишни болалар боғчасидан ва оиладан бошлаш, санъат ҳақида умумий тушунча туғдириш, уларни қўғирчоқ театрларига олиб бориш, яхши спектакллар ҳақида маълумот бериш, музика асбобларини чалиб, қўшиғу куйларнинг маъноларини соддагина тушунтириш воситасида эстетик туйғулар пайдо қилиш зарур. Мактабда эса биринчи синфдан то уни битириб чиққунча талабаларнинг қулоғига санъатдан баҳраманд бўлиш усулларини изчил қуйиб бориш керак. Бунда ўқувчиларни спектаклларга тез-тез олиб бориш, кўрилган асарларни қизиқарли тушунтириш, баҳсу суҳбатлар, муҳокамалар уюштириш мақсадга мувофиқдир. Мактабларда умумий тарих, тил адабиёт билан бир қаторда санъат дарслари ҳам ўтилса нур устига аъло нур бўларди. Республика Президентининг ойда бир марта театрларда талабаларга бепул спектакллар кўрсатиш ҳақидаги фармони жуда вақтида чиқди ва унинг болаларни тарбиялашдаги моҳияти беқиёс эканлиги шубҳасиздир. Буни ҳали биринчи қадам дейиш мумкинки, шунга ўхшаш тадбирларни излаб топиш давом эттирилган тақдирда маданият ривожи ҳам келажак авлод камоли ҳам таъминланган, театрлар ўз томошабинларини топган бўлардилар.

Инсонда санъатга меҳр ва ҳурмат туйғуларини шакллантириш йўлларидан яна бири пастдан юқоригача барча тарбия даргоҳларию илмгоҳларда драма тўгараклари ташкил қилиш, ёшларбоп спектаклларни кўпроқ қўйишдан иборат. Шу тариқа биз анча сусайиб кетган театр тарғиботи ва эстетик дидни кучайтирган бўламиз. Драма тўгаракларида қатнашадиган, эстетик тарбия билан шуғулланадиган талабаларни рағбатлантириш чораларини ҳам ўйлашимиз зарур. Бунинг учун вақти-вақти билан олимпиада ўтказиб туриш, истеъдод соҳиблари бўлмиш ёшлар концертларини қўйиш, яхши хизмат қилган режиссёр, рассом, актёр, чолғучиларга атаб мукофотлар ташкил этиш лозим.

...Ҳозирги алғов-далғов замонда бошқа жабҳалар каби театр ҳам ора йўлда турибди: ё яшаш, ё сўниш. Унинг жиддий ва кучли рақиби — ойнаи жаҳон миллионлаб мухлисларни кенг, шинам, кўркам, томошахоналардан тангу тор уйларга тиқиб қўймоқда. Бу ҳазилакам муаммо эмас, очиғини айтсак — маънавий, руҳий таназзулдан нишона. Инқироздан қутулишнинг йўли эса драматургияни турғунликдан чиқариш, санъату санъаткорни жамиятдаги ўрнини аниқ белгилаш, нуфузию рағбатини ошириш, театрни халққа яқинлаштириш ва қанчадан-қанча чораларни кўришдан иборат. Иқтисодимиз иқадар танг ҳолатга тушиб қолмасин, саҳнани даромад манбаи деб ҳисобламаслик, аксинча, унга бебаҳо тарбиявий восита сифатида қараш зарур. Ўзини маданиятли дейдиган барча давлатлар шундай йўл тутишади.

Томири минг йилликларга бориб тақаладиган мангу театр яшажак. Жумладан, буюк санъаткорлар бешиги бўлмиш ўзбек саҳнаси ҳам.

Ҳафиз АБДУСАМАТОВ

КУРАШДАН ТО УЛОҚҚАЧА

ЖИЗЗАХ ШАҲРИ ҲАМДА ФОРИШ РАЙОНИДА ХАЛҚ МИЛЛИЙ УЙИНЛАРИ МУАММОЛАРИГА БАҒИШЛАНГАН ИЛМИЙ-АМАЛИЙ АНЖУМАН ВА МУСОБАҚАЛАР БУЛИБ УТДИ

Мазкур конференция шеърият мулкининг султони Алишер Навоий таваллудининг 550 йиллигига бағишланди. Бунда чуқур маъно бор. Негаки, буюк шоиримиз ўз асарларида жисмоний тарбия, машқ ва халқ ўйинларини кенг тасвирлаган, инсоннинг камол топишида уларнинг аҳамиятини улуғлаган эди.

«Миллий спорт турларини, халқ ўйинларини қайтадан тиклаш ва аҳолини жисмоний тарбиялашда улардан кенг фойдаланиш «усуллари» мавзуига бағишланган республика илмий-амалий конференцияси Жиззах шаҳрида бошланди. Бу анжуман ташаббускорлари Ўзбекистон ССР Жисмоний тарбия ва спорт давлат комитети, Т. Н. Қори Ниёзий номли Ўзбекистон педагогика фанлари илмий-тадқиқот институти, А. Қодирий номидаги Жиззах давлат педагогика институти раҳбар ходимлари бўлишди.

Халқ депутатлари вилоят советининг мажлислар саройида жам бўлган қатнашчилар ва меҳмонларни жиззахлик ўқувчи ҳамда кашшофлар табрикладилар. Сўнгра маърузалар қилиниб, нутқлар сўзланди. Қозондан келган профессор, биология фанлари доктори Р. Абзалов шундай деди:

— Мазкур анжуманда қатнашиш шарафига муяссар бўлганимдан беҳад хурсандман. Ўтган йили Татаристон мустақил республика деб эълон қилиниши муносабати билан биз ҳам халқ миллий ўйинларини ўтказган эдик. Унда мамлакатимизнинг турли нуқталарида яшовчи татар ва бошқа халқларнинг вакиллари қатнашган эдилар. Айтмоқчиманки, турли миллату элатларни бирлаштиришда бундай анжуманларнинг аҳамияти жуда катта бўлади.

Бухородан ташриф буюрган олим А. Отаев ҳам сўзга чиқиб бундай тадбирлар мунтазам ўтказилиб турилиши лозим, деган фикрни илгари сурди. У галдаги конференцияни Бухородан чиқариш истагини билдириб, ҳаммани таклиф этди. Навбат А. Қодирий номидаги Жиззах педагогика институти талабаларига берилди. Улар томонидан намойиш этилган саҳна лавҳаларида ёш Алишер сиймоси гавдаланди.

Сўнгра ҳамма Жиззах педагогика институтига йўл олди. Ўқитувчи ва талабалар иштирокида берилган концерт конференция қатнашчиларига ғоят манзур бўлди.

Кейинги куни анжуман қатнашчилари тўрт гуруҳга бўлиниб иш кўришди. «Жисмоний тарбия, ўйинлар ва чиниқиш унсурларидан фойдаланишда тиббий-биологик жиҳатлар», «Халқ ўйинлари ва спортга оид тарихий-фалсафий ва ижтимоий фикрлар, шарқ халқларининг тажрибаси», «Халқ ўйинлари ва миллий спорт турларининг жисмоний тарбиявий аҳамияти» ҳамда «Аҳоли ўртасида миллий спорт турлари ва халқ ўйинларидан жисмоний тарбияда фойдаланиш усуллари ҳамда уларни ташкил этиш шакллари» мавзулари атрофлича таҳлил қилиб чиқилди.

Шуни айтиш керакки, ҳар қайси мажлис дўстона ва самимий руҳдаги баҳс-мунозаралар билан ўтди. Уларда сурилган муаммолар турлича эди. Нотиқлар ўз маърузаларида ўрта мактабда жисмоний тарбия, бошланғич ҳарбий таълимнинг бугунги ўрни, уларнинг аҳволи, диний урф-одатларимизнинг бадантарбияга фойдаси, спорт турларининг ўзбек тилидаги атамаси халқчил бўлиши кераклиги ва бошқа масалаларни ўртага қўйдилар.

Шундан сўнг шўъба ишига якун ясаш учун умумий мажлис бўлди. Унда раислар ҳисобот беришди. Абдулла Қодирий номидаги Жиззах педагогика институти ректори, профессор Б. Ўринбоев сўзга чиқиб, институтда таҳсил олаётган 4800 талаба, уларга илм бераётган 328 нафар ўқитувчи, жумладан 82 нафар фан номзоди, 4 фан доктори номидан фаол иштирок этганликлари учун жами 35 шаҳардан келган 120 иштирокчига самимий миннатдорчилик билдирди.

Тушдан сўнг конференция қатнашчилари ва меҳмонлар «Москва» колхозининг шон-шуҳрат музейи, Ҳамид Олимжон уй-музейини зиёрат қилишди.

Конференциянинг иккинчи, яъни амалий қисми Фориш районидаги «Қизилқир» сайилгоҳида бўлиб ўтди. Халқ депутатлари Жиззах вилоят совети ижроия комитети раиси У. Олимов, Фориш район партия комитети котиби Э. Қозоқов, меҳмонлар номидан профессор Б. Прокудин сўзга чиқиб конференция қатнашчиларига, мезбонларга самимий сўзлар айтишди. Халқ ўйинлари тўй маросимларига бағишланган томошалардан бошланди. Фориш районидаги бирқанча қишлоқлардан келган вакиллар «Чавгон», «Чиркаш», «Отарава», «Чаққонтош», «Дўппи кийди» ва яна бир қанча миллий ўйинларни намойиш қилишди. Айниқса, Ҳ. Жавлонов раҳбарлик қилаётган 33-мактаб ўқувчилари «Чавандозлар», «Садмин», «Бўтасалом», «Чуаалашма» ўйинларини маҳорат билан намойиш этишди. Меҳмонлар маҳаллий аҳоли томонидан тайёрланган миллий таомлар: нигорий, кулчатой, ғилминиди, ширгуруч — жами 94 хил овқатдан тотиб кўришди. Куннинг иккинчи ярмида полвонлар куч синашдилар: тош кўтардилар, миллий курашда беллашдилар, дорбозлар маҳоратларини намойиш қилдилар. Анжуман кўпкари ўйини билан якунланди. Ғолибларга қимматбаҳо буюмлар топширилди. Бундай шарафга ғаллаороллик Бозорбой полвон, форишлик Шоди полвон ва бошқалар муяссар бўлишди.

Ленинграддаги ўқитувчилар малакасини ошириш институти илмий ходими, педагогика фанлари номзоди Г. Баранчукова «Халқ сўзи» мухбирига конференциядан олган таассуротларини шундай изҳор қилди:

— Менинг омадим бор экан. Сабаби — бошқа меҳмонларга нисбатан вақтлироқ келган эдим. Шунинг учун Тошкент билан танишиш шарафига муяссар бўлдим. Шаҳрингизда ўтаётган «Медаппаратура-91» халқаро кўргазмасини, амалий санъат музейи ҳамда бир қанча спорт базаларини бориб кўрдим. Педагогика илмий-тадқиқот институти, Ўзбекистон жисмоний тарбия ва спорт институтида бўлиб, ҳамкасбларим билан учрашдим, фикр алмашдим.

Конференция ҳақида гапирадиган бўлсам, менга унинг мавзуи, ташкилий томонлари ҳамда иштирокчиларнинг ўзаро муносабатлари жуда ёқди. Шунинг учун ташкилотчиларга ўз миннатдорчилигимни билдирмоқчиман. Ҳақиқатан ҳам биз ҳуқуқий давлат барпо этаётганимизда шуни унутмаслигимиз керакки, энг асосий ҳуқуқимиз саломат бўлишдир. Ўтган йили АҚШга сафар чоғида Нью-Йорк, Вашингтон ва Флоридада бўлганимда шундай хулосага келдим. Конференция давомида ҳамкасбларимга тажрибаларим ҳақида гапириб бердим. Масалан, шаҳримиздаги 181-мактабнинг биринчи ва ўн биринчи синфларнинг ўқувчилари биргаликда жисмоний тарбия машғулотларини ўтишади. Буни қарангки, ўғил болалар орасида кичикларга эътибор катта ва самимий бўлар экан. Кўпроқ машқларни ўргатишга ҳаракат қилишаркан. 587-мактабда эса спорт билан шуғулланмайдиган ўқувчилар билан ҳафтасига икки соат қўшимча жисмоний тарбия машғулотлари ўтказилади.

Хуллас, бу конференция ўз самарасини беради, деган умиддаман.

Хондамир ТОҲИР ўғли,
«Халқ сўзи»нинг махсус мухбири.

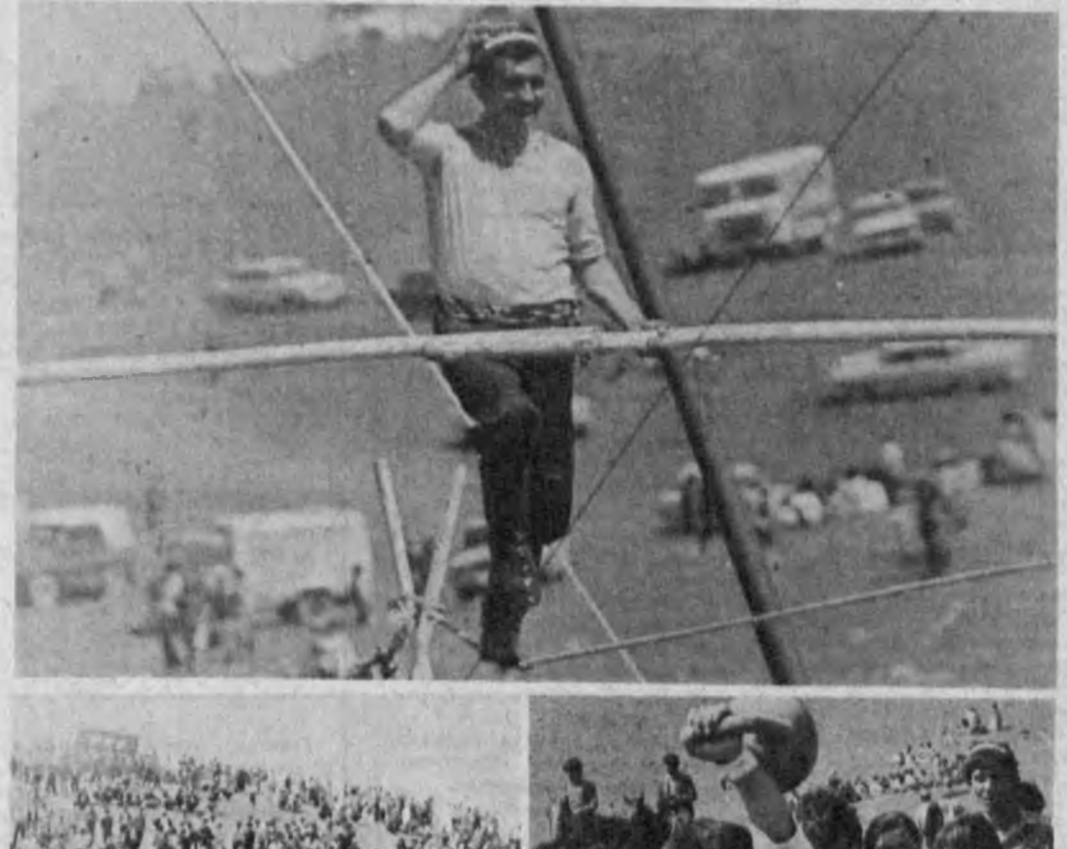

СУРАТЛАРДА: халқ ўйинлари байрамидан лавҳалар.

А. ЗУФАРОВ олган суратлар

1991 Алишер Навоий йили

ЁДЛАБ ОЛИНГ

ЙЎҚ БОДАЙИ ВАСЛ, ОБИ ҲАЙВОН УЛ ЭМИШ,
АҲБОБ МУЛОҚОТИ ДЕМА, ЖОН УЛ ЭМИШ.
ГАРДУН ҒАМУ РАНЖ СУВРАТИН НАҚШ ЭТСА,
ЖОН ЧЕҲРАСИ АТРОФИҒА ҲИЖРОН УЛ ЭМИШ.

«Нажот кемаси»ни ўқиб

Эркин Маликнинг яқинда «Халқ сўзи» рўзномасида чоп этилган «Нажот кемаси» деб номланган очиқ хати қалбларни ларзага солди. Ўйлайманки, у билан танишган муштарийларнинг кўпчилиги кўтарилган масалаларга бафарқ қолмаса керак. Чунки ҳаётимиз гултожиси фарзандларимизнинг ҳозирги аҳволи, айниқса калажаги ҳақидаги хўбу кўп фикрлар очиқ-ойдин ёритилиб, бизни ўйлаш азобини татиб кўришга ундайди.

«Ҳамма яхши нарсалар — болаларга» деб бонг урамиз. Амалда эса бунинг акси. Ўзимизнинг шахсиятпарастлигимиз, болаларимизга меҳр-оқибатимиз аиқонинг уруғига айланиб бориши оқибатида уларга аталган баъзи ноз-неъматлар катталар жиғилдонига тушмоқда. Боғча ва мактабларда хизмат қилувчи ошпазлар мени кечирсинлару, ўзи шундоқ ҳам дилдираб турган гўдакларимизнинг рисқига чанг солишдан ҳазар қилмайдиганлар уларнинг ораларида йўқ деб айта оламизми?

Тўғри, таъминотимиз кундан кун қуйига шўнғиб бормоқда, иқтисодимиз оқсоқламоқда. Бундай ҳол кўпчилигимизнинг рўзғоримизда бутун бўй-бастини хунук оқибатлари билан кўрсатмоқда. Шундай пайтда фарзандларимиз тўқлигини муҳофаза қилиш, уларга нисбатан мурувватли, ҳимматли бўлиш ҳар бир мусулмоннинг жамият олдидаги, Аллоҳ олдидаги бурчидир.

Болаларимизни таъминлаш тўғрисида ўйлар эканмиз, уларнинг маънавияти ҳам бус-бутун бўлишини кўзда тутмоғимиз лозим. Чунки кейинги пайтларда, Э. Малик таъкидлаганидек, улар билан болаларча гаплашишни унутиб қўйдик, руҳиятини тушунишдан йироқлашдик. Ўртада меҳр бўлмас экан, биз олиб бораётган таълим-тарбия ижобий натижа бериши мушкул.

Келажагимиз маънавияти ҳақида фикр юритар эканмиз, хоҳлаймизми ёки йўқми, гап билимларнинг буюк хазинаси — китобга бориб тақалади.

ЮЗИМИЗ ШУВИТ БЎЛМАСИН

Қаранг, бу борада ҳам «иқтисодчи»лигимиз талабалар чекига тушмоқда. Ҳозирги кунда кўпгина нашриётларнинг хўжалик ҳисобига ўтиши туфайли моддий танқисликлар даромадбоп бўлмаган болалар адабиётини нашр этишга жиддий зарар етказмоқда. «Ўзбекистон адабиёти ва санъати» ҳафтаномасида таъкидлаб ўтилганидек, 1990 йилда «Чўлпон» нашриётининг режасига киритилган 19 номдаги китоб йилдан йилга кўчирилган, шулардан 80 фоизи болаларга мўлжалланган асарлардир. «Камалак» нашриёт-матбаа бирлашмасида 1990 йилда 34 номдаги болалар адабиёти қисқарган бўлса, 1991 йил нашр режаси бўйича атиги 21 номдаги адабиётни чоп этиш кўзда тутилган. Ғафур Ғулом номидаги нашриёт эса фарзандлардан бутунлай юз ўгирди. Натижада республикада бола бошига китоб нашр қилиш 0,5 тани ташкил қилди, ёинки икки нафарига бир китоб тўғри келмоқда. Болаларбоп китобларни сотиш Иттифоқ миқёсида жон бошига 3 сўмни ташкил қилса, бизда тийинлардан иборат.

Ана шундай аҳвол юз бериб турганда турли ташкилотлар, кооператив нашриётлар миллионлаб нусхада олди-қочди адабиётларни чиқариб қиммат нархда пуллаётганликлари кишини таажжубга солади.

Шу ўринда мактаб дарсликларига тўхтаб ўтмасликнинг иложи йўқ. Уларнинг мазмуни, сифати замона талабига жавоб бера олмаслиги масаласини қўйиб турайлик. Лоақал ҳажми ва вазни тўғрисида ҳеч ўйлаб кўрганмизми? 7—9 яшар талаба жилдлардаги китоблару ўқув қуролларининг оғирлигидан икки букилиб бораётганини ҳеч кузатганмисиз?

Мен ҳар гал 3-синфда ўқийдиган ўғлимни эрталаб мактабга кузатаётиб, папкасини орқасига илаётганимда юрагим ачишади ва худди шу тенгги болалар кўз ўнгимдан ўтади. Олти соатлик дарсга мўлжалланган 5 — 6 китоб, 4 — 5 дафтар, кундалик дафтар, ўқув қуроллари оғирлиги 6-7 килограмм. Бунинг устига ҳафтада икки марта бадантарбия учун кийим, мактабда кийиб юриш учун иккинчи пойафзал...

Фикримча, бошланғич синф ўқувчиларини бундай оғир юкни кўтариб юришдан халос қилишни бамаслаҳат ўйлаб кўрадиган пайт келди. Балки уларга мўлжалланган дарсликларни ҳар бир чоракка тақсимлаб, бир неча предметдан бир тўплам қилиб чоп этиш керакдир.

Фарзандларимизни турли тарбия ўчоқларида табақалаштириб вояга етказишдан воз кечиш зарур. Чунки болалар, уларнинг ота-оналари қаерда ва қайси лавозимда ишлашларидан қатъи назар, жамиятимизда бир хил мавқега эга бўлишлари, табиату жамият неъматларидан тенг улуш олмоқлари лозим.

Тошкентдаги Анҳор қирғоғи бўйлаб борилса, Моддий-техника таъминоти давлат комитети биноси ёнида иккита боғча жойлашган бўлиб, улардан бирининг тарбияланувчиларини кўпинча ота-оналарининг хизмат машиналари олиб келади ва олиб кетади. Мен ўғлимни қўшни боғчага етаклаб борганимда унинг бу ҳақдаги саволига бирор марта ҳам тўғри жавоб беролмаганман. Қаранг, мурғаккина бола ижтимоий адолатнинг бузилишини ўзича идрок қилмоқда. Бундан ташқари ҳар иккала боғчадаги шароит, таъминот ҳам икки хил.

Баъзи мактабларимизнинг аксарият ўқувчиларини имтиёзли оилаларнинг фарзандлари ўқийдиган таълим даргоҳларига айланиб қолганлиги ҳам ҳеч кимга сир эмас.

Муҳаммад пайғамбаримиз айтганларку: «Тангридан қўрқинглар ва фарзандларингизга бир хил меҳрда бўлинглар» деб. Ана шундагина болаларимиз олдида юзимиз шувит бўлмайди, жамиятимизнинг етук фуқароларини тарбиялаб етиштирамиз.

Юқоридаги фикрларимиз балки баҳслидир. Аммо «Нажот кемаси»ни ўқиб, унда кўтарилган савоб ишларга ўз муносабатимизни билдирдик, холос.

Шавкат ЁҚУБОВ,
Ўзбекистон ССР Халқ таълими вазирлиги республика ўқув-методика марказининг етакчи услубчиси.

Навоийни тушунмоқ учун

Тил яқинд дил яқин

БИЛГУРТ — билдирмоқ.
БИЛДУР — билдирмоқ, англатмоқ.
БИЛИҚ — билим, илм, ақл.
БИЛИКЛИК — билимли, илмли, ақлли.
БИЛИН — билинмоқ, маълум бўлмоқ, сезилмоқ.
БИЛКУЛЛ — мутлақо, бутунлай, тамомила.
БИЛЛАҲ/БИЛЛОҲ — худо ҳақи, азбаройи худо.
БИЛЛОҲИЛ-АЗИМ — улуғ худо ҳақи (қасам).
БИЛЛУР/БИЛУР — хрусталь, тиниқ, шаффоф.
БИЛЛУРГУН — биллурий, билур рангли.
БИЛЛУРИН — биллурдай шаффоф.
БИЛЛУРКИРДОР — биллур рангли, энг мусаффо, порлоқ.
БИЛО — «сиз», «бе», маъносидаги бўлишсизликни билдиради.
БИЛОВ — эгов, қайроқ тош.
БИЛОД — шаҳарлар, мамлакатлар, ўлкалар, вилоятлар.
БИЛОИХТИСОС — ихтисоссиз, касбсиз.
БИЛТАК — дудуқ, тутулиб гапирадиган.
БИЛТУРҒИ — бултурги, ўтган йилги.
БИЛФАРЗ — фаразан, айтайлик, башарти.
БИЛҚУВВА — куч-қувватига қараб, имкониятига қараб.
БИНАНДА — кўрувчи, биолувчи, кўзи очиқ одам.
БИНАНДАЛИҒ — кўра билиш, ўткир кўзли бўлиш.
БИНАФША — гунафша, бинафша.
БИНАФШАЗОР — бинафшазор.
БИНИШ — кўриш, билиш, тушуниш.
БИННАЗР — назрга, аҳдга.
БИНО I — 1. бино, иморат, қурилиш.
2. асос, таянч, тузилиш.
БИНО II — кўрувчи, ўткир кўзли, зийрак.
БИНУ БАЙН — баробар, тенг ўхшаш, ўша-ўша.
БИР — 1. бир (сон).
2. бир хил, барибир, тенг.
БИРДАМЛИҚ — бир нафаслик, бир лаҳзалик, бирпаслик.
БИРДЕК — бир хил, тенг, ўхшаш, фарқсиз.
БИРЕН — қовурдоқ, қовурилган.
БИРЖИС — Муштарий (Юпитер).
БИРИНЖ — мис ва қўрғошин аралашмаси, бронза.
БИРКА — ҳовуз, кўл, сув сақлаш учун ясалган чуқурлик.
БИРКИШ — бирикиб кетмоқ, бир-бирига киришиб кетмоқ.
БИРЛА — билан.
БИРЛАН — билан.
БИРЛИК — яккалик, ягоналик, танҳолик.
БИРОВ — бир кимса, биров, кимдир.
БИРОР — 1. Битта, бирорта.
2. Бир марта, бир дафъа, бир гал, бир нафас.
БИРУ БОР — ягона, доимий, мавжуд, тангри.
БИСЁР — кўп, мўл, ортиқ, сероб, анча.
БИСЁРДОН — кўп билувчи, билағон, донишманд.
БИСЁРНАҚШ — сернақш, безакдор, нақшли, ўта нақшланган.
БИСМИЛЛОҲ — оллоҳ номи билан, тангри ҳақи.
БИСОТ — 1. гилам, палос, гўшак.
2. ўрин, жой, мақом.
3. томон, тараф.
4. асбоб-анжом, нарса.
5. шахмат тахтаси.
6. баланд мартаба.
БИССАВОБ — тўғриси, аниғи.
БИСТАР — тўшак, кўрпа-ёстиқ, ётар жой, ўрин.
БИТ (И) — ёзмоқ, битмоқ.
БИТКУР — битказмоқ, тугатмоқ, тамом қилмоқ, поёнига етказмоқ.
БИТИЛ — ёзилмоқ.
БИТТАБЪ — табиатан, табиий равишда, ўз хоҳиши билан.
БИХРАД — ақлли, ҳушёр, доно, хирадманд.
БИХРАДПИСАНД — ақллилигини ёқловчи.
БИЧИ — бичмоқ.
БИШУР — пиширмоқ, пухталамоқ, меъёрига келтирмоқ.
БИҒ — фикр, жазм, ният, қасд.
БИҲ — унга, у билан.
БИҲАМДИКА — сенинг (оллоҳ) шон-шарафинг билан.
БИҲАМДИЛЛАҲ — худога шукур, оллоҳнинг ҳамди учун.
БИҲИ — беҳи.
БИҲИЛ — кечириш, авф этиш, рози бўлиш, бўйсуниш, баҳридан ўтиш.
БИҲИЛЛИК — дуо, илтижо, авф, кечирим.
БИҲИШТ — жаннат.
БИҲИШТВАШ — жаннатга ўхшаган боғ.
БИҲИШТИЙ — жаннат, биҳиштга ўхшаш.
БИҲИШТОЙИН — жаннатга ўхшаш.
БИҲИШТОСО — жаннатга ўхшаш, гўзал боғ.
БИҲИШТСАРО — жаннатсимон, жаннатга ўхшаш.
БИҲОР — дарёлар, денгизлар.
БОБ — эшик, дарвоза.
БОБАҲО — қиймат, ҳусн, жамол, гўзаллик, равшанлик.
БОБИЛ-ХИЛОФГУНА — тескари, зид, акси, эгрилик, нотўғрилик.
БОВАР — ишонч, ишониш, тўғри, ҳақиқат.
БОВАРЛИҚ — ишонишлик.
БОВИҚОРЛИҚ — виқорли, вазминли, улкан, юксак, бардошли.
БОВУЖУДИ — шундай бўлсада, шундай экан, гарчи, агарчи, қисқаси.
БОБУРЧИ — ошпаз, баковул.
БОД I — ел, шамол.
БОД II — бошад (бўлмоқ) сўзининг қисқарган варианти, бўлсин.
БОДА — май, шароб, маст қилувчи ичимлик.
БОДАНЎШ — май, шароб ичувчи.
БОДАПАЙМОЙ — соқи, май қуювчи.
БОДАПАЙМОЙЛИҚ — соқийлик.
БОДАПОЛО — майни сузишда ишлатиладиган мато, дока.
БОДАФУРУШ — май сотувчи.
БОДБОН — елкан, кема чодири.
БОДИЯ — чўл, дашт, биёбон, саҳро.
БОДОВАРД — шамол келтирган ганж, бойлик.
БОДПАЙМОЙ — югурик, шамолдек тез юрувчи, чопқир.
БОДПО — шамол оёқ, чопқир, учқур.
БОЖ — бож, ҳирож.
БОЖУД — марҳаматли, ҳимматли, саховатли, сахий.
БОЗ I — лочин.
БОЗ II — сўз бирикмасида ўйновчи, ўйнатувчи маъноларини ифодалайди.
БОЗГАШТ — қайтиш.
БОЗГУН — тескари, чаппа, акс.
БОЗГУНА — тескари, акс, эски араб ёзувининг бир тури.
БОЗГЎЙ — ашулада бир сўз ёки байтни такрор айтиш, нақорат.
БОЗЖУСТ — ахтариш, қидириш, текшириш.
БОЗИ/БОЗИЙ — алдов, фириб, ҳийла.
БОЗИГАР — алдамчи, ҳийлагар, фирибгар.
БОЗИЛ — сочувчи, берувчи, ҳаммага яхшилик кўрсатувчи, эҳсон қилувчи, саховатли.
БОЗИЧА — ўйинчоқ.
БОЗОВАРД — қайта келтириш, ҳадя, туҳфа.
БОЗОВАРДЛИҚ — қайта келтиришлик.
БОЗУ — билак.
БОЗУРГОН — бозорчи, савдогар.
БОЗХОСТ — талаб, даъво.
БОИС — сабаб, важ, баҳона, мужиб.
БОЙИР — тепа, баландлик.
БОЙИСТ/БОЙИСТА — керак(лик), лозим(лик), зарур(лик), мақбул, яхши.
БОЙРИ — синашта, синалган, қадрдон, эски, қадимги.

Уюшманинг ҳиссаси

Ишлаб чиқариш кооперативлари ва кичик корхоналар Андижон шаҳар уюшмаси вилоят маркази мактаб ўқувчилари учун ҳар ойда йигирма сўмдан йигирмата стипендия таъсис этди. Бундан ташқари кооператорлар болалар уйлари, интернат мактабларда тарбияланаётганларга, кам таъминланган оилаларнинг болаларига кийим-кечак, мактаб формаси, чойшаб, ёстиқ жилдларини мунтазам равишда текинга беришмоқда.

— Уюшмамизга деярли 300 та кооператив ва кичик корхоналар аъзо бўлган, — дейди унинг Президенти М. Алимов. — Ўтган йили уларнинг кўпчилиги оталиқдаги мактабларга, болалар боғчалари, касалхоналарга мунтазам равишда моддий ёрдам кўрсатишди, биноларини текинга ремонт қилиб беришди. (ЎзТАГ).

Ўзбек рақс санъати ўзининг улуғ ўтмиши ва бугунги шукуҳли шуҳрати билан дунёга танилган. Унинг ҳозирги авлоди ичида Ўзбекистон халқ артисти Малика Аҳмедованинг номи алоҳида жаранглайди. Бу раққоса классик ва замонавий ўзбек рақсларини қиёмига етказиб ижро этиш билан бир қаторда ўнлаб қардош ва хорижий халқлар рақсларини юксак маҳорат билан томошабинлар ҳукмига ҳавола этади.

СУРАТДА: Ўзбекистон халқ артисти М. Аҳмедова.
А. РИСҚИЕВ суратга олган.

Бор отангга, бор онангга

МУХБИРНИ НЕГА ЙЎЛАТИШМАДИ ЭКАН?

ЎЗБЕКИСТОН маданият жамғармаси тузилганига кўп вақт бўлгани йўқ. Шу қисқа фурсатда жамоа ходимлари унутилиб кетган миллий ва халқ қаҳрамонлари, жангчилар, ҳофизлар, тарихчилар, шоиру ёзувчилар хотираларини абадийлаштириш, асарларини йиғиб чоп этиш, меросини ўрганиш, эл ёдидан кўтарилган анъанаю удумларни, қадриятларни тиклаш каби хайрли ишларга қўл урдилар.

Ҳозиргача тўпланган нодир асарлар топилмаларидан музей ташкил қилса бўлади. Афсуски, буларни кўргазмага қўйиш нари турсин, сақлашга ҳам жой йўқ. Жамоанинг 100 га яқин ходимига бор йўғи 4—5 та хона ажратилган. Одамлар ертўлада ишлашаяпти. Тожикистон, Гуржистон каби республикаларда эса ана шундай жамғармалар ихтиёрига уч қаватли бинолар берилганини ҳаммаям билмайди.

Халқ депутатлари Тошкент шаҳар совети ижроия комитети Ўрта Осиё сув иншоотларини тиклаш илмий-ишлаб чиқариш бирлашмасининг Маяковский кўчасида жойлашган битта биносини республика маданият жамғармаси ихтиёрига бериш ҳақида қарор чиқарди. Шунга асосан 1989 йилнинг 16 августида 0183-рақамли ордер ёзилди.

Илгари бирлашмага Қорасув даҳасидан 15 гектар ер ажратилганди. Улар ўзларига бино қуриб олишгандан сўнг, бинони бўшатиб беришмоқчи эди. Қурилиш битди. Бирлашма маъмурияти, лабораторияларнинг катта қисми кўчиб ўтди. Аммо эскисини беришдан ҳамон дарак йўқ.

Ўзбекистон маданият жамғармаси раҳбарлари бирлашма бош директори В. А. Духовнийга бинони бўшатишларини сўраб уч марта хат йўллашди. Аввалига рози бўлгандай «хўп-хўплаб» туришди. Бироз муддат ўтгач, Москвага бўйсунишларини, шаҳар совети ижроия комитетининг бу қарори мулкчилик ҳақидаги СССР қонунларига зидлигини айтишди.

Шу ўринда савол туғилади: шундай экан, нима учун иморатларини бошқа ташкилотга хатлаб берган шаҳар совети ижроия комитети билан орани очиқ қилиб қўйишни икки йил пайсалга солишди? Бош директор ўринбосарлари Ҳ. Ёқубов, Б. Хоназаровлар шаҳар ижроия комитати уларни огоҳлантирмасдан, розилигини олмасдан шу ишга қўл урганини айтишди.

Маданият жамғармаси жамоаси эса ҳали шаҳар совети ижроия комитетига, ҳали бирлашмага югургани югурган. Аввало, қарор СССР қонунларига зидлигини шаҳар мутасаддилари билишмасмиди? Билишса нега чиқаришди? Қабул қилиндими, бажарилиши лозим. Акс ҳолда маҳаллий ҳукуматнинг обрўси қоладими? Бажарилмас экан, вақтида суд орқали бекор қилиш керак эди.

Югур-югурлар республика маданият жамғармасидагиларнинг тинка-мадорини қуритди. Асабларини эговлади. Шу йилнинг 27 мартида Ўзбекистон вице-президентига жой масаласини ҳал қилиб беришни сўраб хат йўллашди. Маҳкамадагилар Тошкент шаҳар ижроия комитети раиси О. Асқаровга масалани ижобий ҳал қилишни таъкидлашди. Бироқ шаҳар ҳокими бирлашма маъмуриятини яна огоҳ этмасдан, республика маданият жамғармаси жамоасига оғзаки «кўчаверинглар» деганидан сўнг, ҳангомасифат сарсон-саргардонлик бошланди.

Ёмғир ёғиб турган пайтда 45—50 киши юкларини машиналарга ортиб бирлашмага келишди. Дарвоза берк. Қоровулдан тортиб раҳбарларгача ҳовлида. Ўзлари танимаган ташкилот ходимларини ҳақоратлашарди. Биз ҳам қуруқ қолмадик.

— Рўзномаларингни ҳам, ҳеч қанақа мухбирни ҳам танимаймиз. Бошлиқ йўқ. Вассалом, — деди тўладан келган аёл. Исми шарифини сўрадик, айтмади.

Маданият жамғармасининг ходимлари ноилож орқага қайтишди. Бўлим бошлиғига масалани қизиққонлик, намойишкорона ҳатти-ҳаракатлар, одамларга маломат тошлари отиш билан ҳал қилиб бўлмаслигини қанчалик тушунтиришга уринмайлик, унинг қулоқлари гўё кар эди. Барибир бошлиқ билан учрашишимизга йўл бермади. Дарвозадан киритмади ҳам. Келганимизни бошлиқларига айтиб қўйишга ваъда берди, холос.

Исматулла ТОШЕВ,
«Халқ сўзи» мухбири.

ТАҲРИРИЯТДАН: мақола чоп этишга тайёрланаётган пайтда Ўзбекистон маданият жамғармасидан Ўрта Осиё сув иншоотларини тиклаш илмий ишлаб чиқариш бирлашмаси маъмурияти ҳозирча бешта хонани, кейинчалик эса иморатнинг учинчи қаватини беришга рози бўлганлигини хабар қилишди.

ГЎЗАЛЛАР КЎРИГИ

МАДАНИЙ-ОММАВИЙ тадбирлар, ижтимоий ташаббуслар ва дам олишни уюштириш маркази — «Саодат» Мир Алишер Навоий таваллудининг 550 йиллигига бағишлаб «Етти сайёра — етти гўзал» композициясини тайёрлади. «Етти сайёра» Навоийнинг машҳур асарига «Етти гўзал» эса ўтказилаётган кўрикка етти гўзалга ғолиблик ўрни ажратилганига ишора.

Кўрик босқичма-босқич аввал жойларда (республика миқёсида) 10 майга қадар давом эттирилади. Унда жисмий ва маънавий гўзалликлари уйғунлашган 16-25 ёш қизлар қатнашишлари мумкин. Танловнинг асосий шартларидан бири шуки, иштирокчилар шоир ҳаёти ва ижоди билан таниш бўлмоқлари керак. Ўрта Осиё халқлари тилларидан бирини яхши билиш танловнинг иккинчи шартидир.

Кўрикда иштирок этишни хоҳловчилар қуйидаги адресга мурожаат этишлари мумкин: Тошкент шаҳри, Саперная кўчаси, 15-уй. Телефон: 566229. Хат орқали мурожаат этувчилар, яшаш жойлари, сурат ва ўзлари ҳақидаги тўла маълумотни ёзиб юборишлари зарур.

Ҳазрат Навоий таваллудига боғлаб ўтказилаётган танловдан кутилган яна бир мақсад аждодларимиз тасаввуридаги ўзбек қизларига хос иффат, латофат, зукколикни томошабинлар кўз ўнгида намоён этишдир.

М. АЛИМОВА.

ЖАМОАТ БИРЛАШМАЛАРИ ДИҚҚАТИГА!

Ўзбекистон ССР Адлия вазирлигининг жамоат бирлашмалари бўйича бошқармаси қуйидаги манзилга жойлашган: Тошкент шаҳри, Павел Полторацкий кўчаси, 72-уй. Жамоат бирлашмаларининг низомларини рўйхатдан ўтказиш тўғрисидаги аризалар билан юқорида кўрсатилган манзилга мурожаат қилинсин.

НОМ ЕТМАГАН КЎЧАЛАР

ХАЛҚ ДЕПУТАТЛАРИ ТОШКЕНТ ШАҲАР СОВЕТИ ИЖРОКОМИ ДИҚҚАТИГА

Гапнинг рости, республика пойтахтида елимласа ёпишмайдиган номлар қўйилган кўчалар, хиёбонлар, майдонлар, истироҳат боғлари, кинотеатрлар ва ҳоказолар ёмғирдан кейин пайдо бўлган қўзиқориндек кўплигини билардиг-у, аммо бунақасига биринчи бор дуч келганимиздан ёқа ушлаб қолдик. Иш юзасидан Киров райониндаги аксарияти ўзбеклар истиқомат қиладиган «Янгиариқ» маҳалласига бориб қолдик. Даставвал эътиборимизни тортган нарса кўчаларнинг беўхшов ва мантиқдан йироқ номлари бўлди. Қаранг: «Киев», «Кисловодск», «Батуми», «Сухуми», «Данченко», «Базин»... Бу ҳам етмагандек «Киев»нинг тармоқлари ҳам бор экан: «1-Киев», «2-Киев», «3-Киев»...

Маҳалла комитети аъзоси, Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган маданият ходими, кекса журналист Абдуфаттоҳ Набихўжаев билан суҳбатлашиб қолдик.

— Кўчаларга ном қўйишаётганда қандай дастур ёки тартиботга амал қилишганига ҳамон ақлим етмайди, — дейди отахон. — Дуч келган номлар билан атайверишган. Қизиқ: Киев ёки Минскда, Кисловодск ёки Батумида «Тошкент» кўчаси бормикин? Фикримча, кўчаларимиз номларини қайта кўриб чиқиш лозим. Масалан, шу маҳаллада яшаган атоқли ёзувчи Собир Абдулла ёки халқ маорифи аълочиси Латиф Табибов хотираларини абадийлаштирсак бўлмайдими? Бу йўлда эндигина дастлабки қадамлар қўйилмоқда. Масалан, 96-ўрта мактаб илгари Г. Титов номида эди. Энди бўлса таниқли бастакор, марҳум Саиджон Калонов номи билан аталмоқда.

Отахон ҳақ гапни айтди. Нафақат пойтахтимизда, балки бошқа шаҳар ва қишлоқларда ҳам жойларнинг номланишида пала-партишликлар, лоқайдлик ва бефарқлик ҳар қадамда учрайди. Тўғри, ижроқомлар ҳузурида тузилган атамалар комиссиялари ўзбек тилига давлат мақоми берилганидан кейин бу соҳада бирмунча ишлар қилишди. Аммо очиғини айтганда, қайта ном бериш жараёни жуда суст кечмоқда. Қонун кучга кирганига бир йилдан ошди. Вақт эса ўтиб бораяпти.

Ўзбекистон ССРнинг давлат тили тўғрисидаги қонун ижросини амалга оширишда республика пойтахти маъмурлари ибрат кўрсатишса, чакки бўлмасди.

Х. ТОҲИРОВ.

Ўзбекистон ССР Соғлиқни сақлаш вазирлиги онкология ва радиология илмий-текшириш институти клиникасининг жамоаси клиника ходимаси Р. М. Суюндиковага отаси

Маҳкамбой СУЮНДИКОВнинг

вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор этади.

Бош муҳаррир: Аҳмаджон МУХТОРОВ.

Таҳрир ҳайъати: Анвар ЖЎРАБОЕВ (бош муҳаррир ўринбосари), Абдуқаҳҳор ИБРОҲИМОВ, Абдували ИМОМАЛИЕВ, Йўлдош ИСМОИЛОВ, Тоҳир МИРҲОДИЕВ, Турғун НАЗАРОВ (масъул котиб), Ҳабибулла ОЛИМЖОНОВ, Абдукарим РАҲИМБЕРДИЕВ (бош муҳаррир ўринбосари). Азим СУЮН, Тоиба ТЎЛАГАНОВА, Муҳтарама УЛУҒОВА, Сайди УМИРОВ, Норбобо ШАКАРОВ, Муҳаммад Содиқ Муҳаммад ЮСУФ, Ориф ЮНУС.

МАНЗИЛГОҲИМИЗ: 700000, ГСП
Тошкент шаҳри, Ленинград кўчаси, 19-уй.

Босишга топшириш вақти 21.00
Босишга топширилди 21.00
Индекс: 64606. 5233-буюртма.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси.
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12